

ZBIRKA ŠALEŠKI RAZGLEDI
Dvajseti zvezek

ZBORNİK 2023

Uredil David Vidmar Čeru

Knjižnica Velenje

Velenje 2023

VSEBINA 20. ZVEZKA

David Vidmar Čeru	5
VODNIK PO ŠALEŠKIH RAZGLEDIH	

OB KAJUHOVEM LETU

Mira Delavec Touhami	13
LJUBEZEN DO DOMOVINE IN DOMAČEGA KRAJA V POEZIJI KARLA DESTOVNIKA - KAJUHA	

Špela Poles	33
KAJUHOV DOM	

David Vidmar Čeru	85
JOŽE DESTOVNIK: POZABLJENI BRAT KARLA DESTOVNIKA - KAJUHA	

ZGODBE ŠALEČANOV

Silvo Grmovšek	135
INTERVJU Z MATEJEM VRANIČEM, AVTORJEM FILMA DIVJA SLOVENIJA	

Zoran Pevec	149
STROPNIKOVA LIRSKOSLOVARSKA GNEZDA – UNIKUM V SLOVENSKI PESNIŠKI POKRAJINI	

Rajko Zaleznik	161
ZGODBA O ŠOŠTANJSKEM BAZENU	

Peter Rezman	181
ŠTRAJK OB TEKOČEM TRAKU	

Dušan Brešar	201
ZA DOMOVINO – S TITOM NAPREJ!	

O PRETEKLOSTI, SEDANJOSTI IN PRIHODNOSTI ŠALEŠKE DOLINE

Danilo Čebul	223
ISKRICE ŠOŠTANJSKEGA FEUERWEHRA	

Rok Poles	263
OD KAČJEGA KOPALIŠČA DO PRESTIŽNEGA LETOVIŠČA DUNAJČANOV (DRUGI DEL: OD 1900 DO KONCA PRVE SVETOVNE VOJNE)	
Jedrt Poles	337
»VSE NAS JE UNA NA SVET SPRAVLA« – ANTONIJA STERNAD (1873–1950), DIPLOMIRANA BABICA IZ ŠOŠTANJA	
Miran Aplinc	381
ČEVLJARSKA OBRT V ŠALEŠKI DOLINI	
Aca Poles	427
»BIL JE MOJSTER, KI JE DELAL VSE, OD GOJZERJEV DO PLESNIH ČEVLJEV«: SPOMINI NA ALOJZA POLANČA, ČEVLJARKEGA MOJSTRA IZ ŠOŠTANJA	
Rok Poles	491
DARINKA ODOVIĆ: KOZERIJA O TOPOLŠICI (1938) IN MOJA AVTOBIOGRAFIJA (1949)	
Jože Hudales	531
GORENJE V GORENJU: PRVO DESETLETJE DELOVANJA 1950–1959	
Alenka Šalej	565
50 LET PRIJATELJSTVA SREDNJEŠOLSKIH PEVSKIH ZBOROV IZ ESSLINGENA IN VELENJA	
Aleksandra Gačič Belej	595
RAZSTRTA ŽELEZNA ZAVESA: DRŽAVNIŠKI, POLITIČNI IN PARTIJSKI OBISKI VODSTVA VZHODNEGA BLOKA V VELENJU	
David Vidmar Čeru	651
JULIUS HORST (JOSEF HOSTASCH) IN VESELOIGRA DIE TANTE AUS TOPOSCHITZ	
DOSLEJ IZŠLO	730

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

908(497.4Šaleška dolina)(082)
94(497.4Šaleška dolina)(082)

ZBORNİK 2023 / uredil David Vidmar
Čeru. - Velenje : Knjižnica, 2023. - (Zbirka
Šaleški razgledi ; zv. 20)

ISBN 978-961-96340-3-5
COBISS.SI-ID 171067139

Za vsebino odgovarjajo avtorji. Povzemanje in reprodukcija
celote ali delov brez dovoljenja založbe in avtorjev je prepovedano.
© Knjižnica Velenje

Aleksandra Gačič Belej

Aleksandra Gačič Belej je zgodovinarica, lektorica in prevajalka. Svoje raziskave usmerja v osvetljevanje življenja in dela prezrtih zgodovinskih osebnosti 20. stoletja, tuje ji niso tudi politične in gospodarske razmere takratnega časa. Je avtorica in soavtorica štirih knjig in številnih člankov.

RAZSTRTA ŽELEZNA ZAVESA: DRŽAVNIŠKI, POLITIČNI IN PARTIJSKI OBISKI VODSTVA VZHODNEGA BLOKA V VELENJU

Mlado rudarsko mesto privlačno za obiske tudi na najvišji ravni

V šestdesetih in sedemdesetih letih preteklega stoletja je bilo Velenje zanimivo za številne obiske. Kot mlado rudarsko mesto je gostilo tako visoke politične predstavnike iz tujine, predvsem iz vzhodnega bloka, čeprav ni manjkalo tudi drugih, kakor tudi predstavnike jugoslovanskega in slovenskega političnega vrha. In prav takšen naslov – Visoki gostje v Velenju – se je znašel na naslovnici časnika *Rudar*, in sicer v tretji številki leta 1962. Pri tem naj omenimo, da je časnik v različnih obdobjih izhajal pod različnimi imeni: kot *Velenjski rudar*, *Šaleški rudar*, *Rudar* in naposled *Naš čas*. Glavnina tega članka temelji prav na gradivu vseh omenjenih časnikov.

A vrnimo se k tematiki. Manjkali niso tudi drugi zanimivi obiski. Zaradi številčnosti in pestrosti obiskov, ki so bili pomembni bodisi za politično srenjo bodisi za razvoj gospodarstva mladega ekspanzivno razvijajočega se mesta, ter zaradi zanimivih gostov, ki so si mesto le prišli ogledat, ali zaradi drugih vzgibov je članek členjen na štiri večja poglavja. Prvo in morda najpomembnejše obravnava obiske visokih političnih predstavnikov iz tujine, ki niso bili zgolj ožjega mestnega pomena, temveč so dali pomemben pečat tako na republiškem kot tudi širšem jugoslovanskem področju. Nič manj pomembni niso tudi obiski slovenskih in jugoslovanskih političnih predstavnikov, ki jih obravnava drugo poglavje. Tretje poglavje obravnava še en za Velenje pomemben sklop obiskov, in sicer obiskov iz gospodarskih vzgibov, ko je Velenje gostilo številne tuje in domače strokovnjake ter delegacije. Zadnje poglavje morda ne obravnava visoko zvenceh obiskov, a vendarle so ti dali svojevrsten pečat kulturi, športu, turizmu, izobraževanju in še kakšni dejavnosti.

Prvi pomembnejši obisk, ki je bil tudi povod za nastanek pričujočega članka, je obisk najvišjega predstavnika Sovjetske zveze Nikite Sergejeviča Hruščova. Ta obisk ni bil pomemben samo za »malo« Velenje, temveč tudi za celotno Jugoslavijo, saj je le utrdil odnose dveh socialističnih držav, ki so bile v polpretekli zgodovini v resnem sporu pod Stalinovo taktirko. Ne le, da je obisk pospremila mnogoštevilna množica ljudi, čemur bi danes morda težko bili priča, temveč ravno letos obeležujemo 60-letnico tega obiska. Med pomembne visoke obiske štejemo vsakokratni obisk jugoslovanskega predsednika Josipa Broza Tita ter obiske še treh državnikov, naslednika Hruščova Leonida Brežnjeva, poljskega državnika Edwarda Gierka in romunskega predsednika Nicolaja Ceausecsca. Skoraj vsa srečanja so potekala na novem trgu, danes Titovem trgu, pred novo zgrajenim kulturnim domom. Tudi zakuske, svečana kosila in večerje so pripravili v novem hotelu Paka. In – kot že omenjeno – mlado rudarsko mesto je gostilo tudi vrsto pomembnih obiskov, političnih, gospodarskih, kulturnih in drugih.

Naša visoka gosta

Dne 31. avgusta je v spremstvu našega maršala Tita obiskal Velenje tov. Nikita Hruščov. Veličastni sprejem dragim gostom in njunemu spremstvu — med katerim so se nahajali vidni državniški Sovjetske zveze in naši najvišji državni in republiški voditelji — nam bo še dolgo ostal v spominu. Tov. Hruščov je bil ob tej priliki na sverčani seji našega delavskega sveta imenovan za častnega člana našega kolektiva. Da je bil tega imenovanja vesel, dokazuje tudi to, da je zbrani množici pred kulturnim domom spregovoril kar v uniformi velenjskih rudarjev.

*Nikita Hruščov in Josip Broz Tito v Velenju 31. avgusta 1963,
vir: Rudar, 60 let Rudarja, jubilejna številka, 2013.*

Obiski visokih političnih predstavnikov iz tujine

Še ob prvem popisu po drugi svetovni vojni, leta 1948, je Velenje štel le 1.121 prebivalcev, medtem ko jih je Šoštanj, ki je še nekaj časa imel vodilno vlogo v Šaleški dolini, 1.977. A razmerje se je kmalu spremenilo, saj so potrebe po premo-gu začele rasti, s čimer se je Velenje začelo naglo širiti. Mesto je dobilo modernistično zasnovo vrtnega mesta, ki je nastalo v petdesetih letih in se močneje širilo vse do devetdesetih let prejšnjega stoletja. 20. septembra 1959 je potekala svečana otvoritev novega središča mesta Velenje in po mnenju nekaterih je bilo Velenje takrat razglašeno za mesto. Leta 1963 je bil sprejet sklep, da se občinska uprava iz Šoštanja preseli v Velenje. Tako je leta 1963 Velenje postalo tudi formalno gospodarsko, kulturno in upravnopolitično središče Šaleške doline. V obdobju, ki ga obravnavamo, torej v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, so mestu načelovali leta 1963 Ludvik Mali, 1965 Anton Močilnik, 1966 Peter Krapež, 1969 Nestl Žgank z najdaljšim staležem in 1978 Franjo Korun. Nestl Žgank je bil tisti, ki je začrtal jasno vizijo razvoja rudnika in novega mesta. Rudnik lignita Velenje in Narodni odbor občine Velenje sta pri Slove-nijaprojektu naročila nov urbanistični načrt Velenja za 14.000

ljudi. V petdesetih in šestdesetih letih sta razvoj doline tako zaznamovala zlasti takratni direktor Rudnika lignita Velenje (RLV) in pozneje, kot že omenjeno, župan Nestl Žgank ter začetnik in direktor Tovarne gospodinske opreme Gorenje Ivan Atelšek, ki ju v pričujočem članku pogosto omenjamo, saj sta bila med drugim ravno onadva tista, ki sta sprejemala goste na najvišji ravni.¹

Septembra 1962 je rudarsko mesto s svojim obiskom počastil jugoslovanski predsednik Josip Broz Tito v spremstvu soproge Jovanke ter Mihe Marinka, Luke Leskoška - Luke in Ivana Mačka. Visoke goste so sprejeli predstavniki rudnika Velenje in predstavniki političnih organizacij. Goste so sprejeli na svečanem kosilu v hotelu Paka,² nato pa so po kosilu imeli Tito in ostali gostje krajši razgovor z direktorjem rudnika Nestlom Žgankom, direktorjem kemokombinata inž. Cirilom Mislejem, predsednikom občine Šoštanj inž. Ludvikom Malijem, s pomočnikom direktorja RLV Avgustom Jeriho in glavnim inženirjem rudnika Kovačičem. Jugoslovanski predsednik se je živo zanimal za dotedanje dosežene uspehe rudnika in predvsem obetavni razvoj rudnika, v katerem je bilo predvideno izboljšanje kakovosti premoga s sušenjem in vplinjevanjem. Tito je pokazal navdušenje in izrazil željo, da bi pripeljal na ogled Velenja predsednika prezidija ZSSR Leonida Iliča Brežnjeva, ko bo na obisku v Jugoslaviji. Zabeležene so bile tudi besede predsednikove soproge Jovanke Broz: »*To je najlepši grad u Jugoslaviji.*«³

¹ Vrbič, *Velenje 2002*, str. 45–46, 48; Brišnik in sod., *Velenje, 40 let mesta*, str. 365, 449.

² Hotel Paka je bil zgrajen po načrtih arhitekta Stanka Rohrmana, naziv hotelu pa je dalo vodstvo premogovnika. Graditi so ga začeli avgusta 1959 in ga dokončali do poletja 1961. Svečana otvoritev je potekala 8. julija 1961. Premogovnik je vodenje hotela predal gostinskemu podjetju Paka, ki so ga takrat na novo ustanovili. Temu se je kmalu pridružilo še gostinsko podjetje Jezero. Seher, *Zgodovina Premogovnika Velenje*, str. 494.

³ »Obiskal nas je predsednik republike TITO,« Rudar, 8. 9. 1962, št. 15, str. 1.

Dekleta z rožami ob obisku vrhovnega ruskega politika Leonida Brežnjeva v Velenju, vir: Wikimedia commons.

Tito je torej Velenjčanom obljubil obisk Brežnjeva, saj naj bi ga ravno čez nekaj dni gostili v Beogradu. Jugoslovanski gost je bil od 24. septembra do 4. oktobra, pri čemer je bil 25. septembra razglašen za častnega meščana Beograda. Ob svojem obisku v Jugoslaviji je poleg Beograda obiskal Kragujevac v Srbiji in imel govor pred ladjedelniškimi delavci v Splitu. V njegovo čast je Tito priredil tudi lov. Nato je visoki gost obiskal še Ljubljano in Bled, naposled je prišlo na vrsto še Velenje. Iz Velenja je odhitel še v Zagreb in na koncu v Gornji Milanovac v Srbiji. Na pogovorih sta se oba državnika med drugim zavzela za pogostejše meddržavne obiske tako državnikov kot drugih vodilnih ljudi iz Sovjetske zveze (SZ) in Jugoslavije zaradi širšega informiranja o razvoju v obeh državah.⁴

In ravno za 1. oktober 1962 se je napovedoval obljubljeni obisk predsednika prezidija Zveze sovjetskih socialističnih

⁴ Mijalković in Brajović, *Gosti socijalističke Jugoslavije 1944–1980*, str. 182–183.

republik (ZSSR) Leonida Iliča Brežnjeva, ob čemer so v *Rudarju* objavili spored ob njegovem in vnovičnem prihodu Josipa Broza Tita v Velenje. Visoka gosta naj bi ob 10.45 prispela pred upravno zgradbo Rudnika lignita Velenje, kjer naj bi si ogledala diagrame s predstavitvijo razvoja rudnika vse od gasifikacije dalje. Sledil naj bi bogat kulturni program v kulturnem domu,⁵ po ogledu Velenja in jezera bi sledilo svečano kosilo v hotelu Paka. Pri sprejemu so pričakovali približno 20.000 ljudi. Da bi se tega obiska lahko udeležili vsi člani kolektiva RLV, je upravni odbor sklenil, da bodo delali v nedeljo, 30. septembra, da bi lahko bili v ponedeljek prosti.⁶

Obisk Leonida Iliča Brežnjeva, vir: »Prisrčen sprejem visokega gosta,« Rudar, 27. 10. 1962, št. 18–19, str. 1.

Končno je tudi prišel ta dan. Kot se je že napovedalo, je 1. oktobra 1962 Velenje obiskal predsednik Prezidija vrhovnega sovjeta ZSSR Leonid Ilič Brežnjev v spremstvu predstavnikov oblasti

⁵ Kulturni dom se v tem članku pogosto omenja, saj je bil tudi pogosto prizorišče visokih obiskov, ki jih je Velenje gostilo bodisi pred to novo zgradbo bodisi v njej. Kulturni dom je bil namreč zgrajen leta 1959 po načrtih arhitekta Otona Gasparija. Dolinar, Hudales in sod., *Velenje*, str. 86.

⁶ »Velenjčani, obiskal nas bo Brežnjev,« Rudar, 29. 9. 1962, št. 16–17, str. 1.

– podpredsednika Zveznega izvršnega sveta (ZIS) Aleksandra Rankovića, sekretarja Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije (CK ZKS) Mihe Marinka in podpredsednika Zvezne ljudske skupščine Franca Leskoška - Luke. Pred kulturnim domom je visoke goste pričakala večtisočglava množica Velenjčanov oziroma prebivalcev Šaleške doline. Pripeljali so se tudi avtobusi iz Raven, Slovenj Gradca in Celja. Verjetno ni treba omeniti, da je bil gostom prirejen veličasten sprejem, pri čemer pa se jim ni pridružil Tito (čeprav je sprva svoj obisk napovedal). Na trgu⁷ pred kulturnim domom je približno 500 rudarjev v prazničnih črnih uniformah postavilo kordone, ki so obkrožili večtisočglavo množico. Kakšno vzdušje je ob obisku visokega gosta vladalo, najbolje opišejo besede, zapisane v *Rudarju*:

»Po vsem Velenju so plapolale zastave. Mesto je bilo kot prerojeno. Obsijano od sončnih žarkov je blestelo v prekrasnem oktobrskem dopoldnevu. Dve rudarski godbi sta izmenoma igrali koračnice. Slavnostno vzdušje, ki sta ga tvorila zbrana množica, svečano obličje z zastavami in transparenti ozaljšanega rudarskega mesta, godbi in veliki pevski zbor, deklice s šopi rož je doseglo višek, ko so se pred direkcijo ustavili visoki gostje iz Sovjetske zveze obenem z našimi predstavniki. Kot prvi pozdrav prišlecem so zadonele salve. Velenjčani so navdušeno vzklikali imeni maršala Tita, ki žal ni prišel, in tovariša Brežnjeva.«

Visoke goste je pozdravil član Izvršnega sveta Ljudske republike (LR) Slovenije Silvo Hrast, nato sekretar Okrajnega komiteja ZKS Celje Franc Simonič, predsednik Okrajnega ljudskega odbora (OLO) Celje Miran Cvenk, direktor velenjskega rudnika Nestl Žgank ter predstavniki organov oblasti in delavskega samoupravljanja rudnika Velenje. V imenu pionirjev in mladine je goste pozdravila dijakinja Milenka Demšar. Goste je pozdravil tudi predsednik občinskega odbora Šoštanj Ludvik Mali. V imenu velenjskega prebivalstva in rudarjev je spregovoril še sekretar rudniškega komiteja ZK Ciril Grebenšek.⁸ Vsem

⁷ Trg je bil odprt jeseni 1959 ob 40-letnici ustanovitve KPI.

⁸ »Prisrčen sprejem visokega gosta, Predsednik Prezidija Vrhovnega Sovjeta ZSSR v Velenju pred kulturnim domom,« *Rudar*, 27. 10. 1962, št. 18–19, str. 1.

govorom je sledil še težko pričakovani govor Leonida Iliča Brežnjeva.

Govor ob obisku vrhovnega ruskega politika Leonida Brežnjeva v Velenju, vir: Wikimedia commons.

Ker je imel obisk tako visokega gosta v malem rudarskem mestu vendarle tehten pomen, je morda smiselno njegov govor v dobršnem delu tudi zapisati, kot ga je objavil časnik *Rudar*:

»Spoštovani tovariš Ranković, spoštovana tovariša Marinko in Leskošek, dragi tovariši rudarji! Dovolite mi predvsem, da se vam od srca zahvalim za ta pristrčni sprejem in tople besede, ki ste jih izrekli tukaj o naši deželi in našem sovjetskem ljudstvu. Predstavnikom države, rojene v revoluciji, ki so jo izvedli delavci in kmetje, države, na katere grbu je napisano veliko geslo mednarodnega komunističnega gibanja »Proletarci vseh dežel, združite se!«, je v posebno zadovoljstvo to srečanje z vami, predstavniki enega izmed vodilnih odredov delavskega razreda Jugoslavije. Zgodovina je določila delavskemu razredu veliko poslanstvo: osvoboditi narode izpod jarma kapitalističnega izkoriščanja in ustvariti novo družbo, kjer je gospodar vseh bogastev človek, ki dela in ustvarja ter je graditelj socializma in komunizma. Skozi ogenj revolucije in državljanske

vojne, v leta velikega boja za industrializacijo dežele, za izgradnjo socialistične ekonomike v mestu in na vasi, je delavski razred Sovjetske zveze skupaj z delovnim ljudstvom svoje dežele z golimi prsmi obvaroval svoje socialistične pridobitve. Če pogledamo vse, kar sta izvršila delavski razred in vse delovno ljudstvo naše dežele, ki sta utrla narodom pot k socializmu in komunizmu, tedaj tega ne moremo imenovati drugače, kakor veliko dejanje. Ni bila lahka pot sovjetskega ljudstva k socializmu. Vedno je težko hoditi, kadar stopaš prvi, kadar utiraš pot. Toda delavski razred Sovjetske zveze je znal stopiti na čelo zgodovinski usmeritvi človeštva h komunizmu. /.../

/.../ Dragi tovariši! Vi, rudarji, ste avantgarda industrije, ker proizvajate gorivo, gorivo pa je kruh industrije. Rudarjevo delo je ljudem nujno potrebno. V naši deželi je rudar zelo číslan. Čeprav so v zadnjih letih v bilanci goriva v Sovjetski zvezi na primer nastale spremembe in so na prvo mesto prišla goriva, kakor nafta in plin, to še ne pomeni, da premog izgublja svoj pomen v ljudskem gospodarstvu. /.../ Vi, rudarji, napenjate vse svoje sile za to, da bi zagotovili ljudem toploto in svetlobo. Imperialisti pa hočejo pogasiti to svetlobo in sejejo namesto toplote življenja hlad in smrt. Zato, vidite, da naša Komunistična partija pod vodstvom svojega leninskega Centralnega komiteja na čelu z Nikito Sergejevičem Hruščovom kakor tudi vse socialistične dežele tako vztrajno in dosledno bojujejo trajen mir na vsem svetu proti agresivnim mahinacijam imperializma, tega roparja sedanje dobe. To je boj za življenje milijonov in milijonov ljudi na zemlji, za mir, za napredek in srečo človeka. V tem svetem boju nas podpirajo vse miroljubne in napredne sile sveta, vsi pošteni ljudje na zemlji, najbolj zanesljivo jamstvo za ohranitev in okrepitev miru v našem času pa je rastoča moč svetovnega sistema socializma. Dragi tovariši! Dovolite mi, da vam na koncu sporočim plameneče pozdrave in najboljše želje mnogomilijonske armade delovnih ljudi Zveze sovjetskih socialističnih republik. Dolgo se bom spominjal tega današnjega toplega srečanja z jugoslovanskimi rudarji. Ne samo enkrat bomo pripovedovali o tem, da je v sloviti Sloveniji mesto Velenje in da delajo v njem čudoviti ljudje, s katerimi smo se srečali kot z dobrimi prijatelji

in tovariši. Dovolite tovariši, da vam še enkrat zaželim največje uspehe pri vašem plemenitem rudarskem delu za blagor ljudstva, pri ustvarjanju novega življenja, v veliki stvari boja za mir na vsem svetu. Naj živi in se razvija sodelovanje med sovjetskim in jugoslovanskim ljudstvom! Živel mir na vsem svetu!«⁹

Predsednik Brežnjev v spremstvu Aleksandra Rankoviča in Miha Marinka odzdravlja zbranim Velenjčanom, vir: Wikimedia commons.

Pisalo se je že leto 1963, in ravno letos je minilo 60 let od pomembnega obiska v Velenju. Rudarsko mesto je namreč obiskal Nikita Sergejevič Hruščov, kar je bil tudi prvotni povod za nastanek pričujočega članka. Po krizi leta 1948 in sporu z Informbirojem¹⁰ so se jugoslovansko-sovjetski odnosi ohladili, a se je otoplitev nakazovala s Stalinovo smrtjo.¹¹ Po prihodu Nikite Sergejeviča Hruščova na oblast so bili storjeni prvi koraki k meddržavni pomiritvi. Tako je 26. maja 1955 v Beograd pripotovala sovjetska delegacija, ki ji je načeloval Hruščov, član

⁹ »Prisrčen sprejem visokega gosta, Predsednik Prezidija Vrhovnega Sovjeta ZSSR v Velenju pred kulturnim domom,« Rudar, 27. 10. 1962, št. 18–19, str. 2, 14.

¹⁰ Prebilih in Guštin, »Politične in varnostne razsežnosti Informbiroja,« str. 866; Krebelj, »Informbiro (1/6): Prva razpoka v partijskem monolitu.«

¹¹ Kržavac in Marković, *Informbiro, kaj je to?*, str. 21–22.

Prezidija vrhovnega sovjeta ZSSR in prvi sekretar CK KP SZ. Po svoji sestavi je bila to tudi delegacija na najvišji ravni, ki je v celotni zgodovini jugoslovansko-sovjetskih odnosov obiskala Jugoslavijo. Na Brionih so jugoslovanski in sovjetski državniki podpisali Deklaracijo o jugoslovansko-sovjetskih odnosih. Drugi obisk je bil neformalne narave, in sicer od 19. do 26. septembra 1956, ko je Hruščov obiskal Tita, Zagrebški velesejem, ladjedelnico v Pulju in Koper.¹²

*Nikita Hruščov med velenjskimi rudarji, 31. avgust 1963,
vir: Rudar, 60 let Rudarja, jubilejna številka, 2013.*

Tretji obisk je sledil med 20. in 30. avgustom 1963. S Titom je obiskal Skopje neposredno po katastrofalnem potresu, nato je obiskal Titograd (danes Podgorica), Cetinje, Kotor, Dubrovnik in Split. Konec avgusta 1963 so se nato na Brionih zaključili dvodnevni razgovori med Hruščovom in maršalom Titom. V uradnem poročilu je bilo med drugim povedano, da sta državnika »proučila sedanji mednarodni položaj ter prizadevanja obeh držav za obrambo in utrditev miru na svetu«. Predmet razgovorov je bilo tudi vprašanje »koeksistence med državami z različnim družbenim redom« ter vprašanje, kako se naprej truditi za dosego popolne in splošne razorožitve. Predsednika sta si izmenjala misli o aktualnih vprašanjih, ki so zadevala mednarodno

¹² Mijalković in Brajović, *Gosti socijalističke Jugoslavije 1944–1980*, str. 79–81, 103–104.

delavsko gibanje, in o utrditvi enotnosti socialističnih in drugih naprednih sil, ki so se bojevale za mir, demokracijo in socializem. Posebno pozornost sta namenila dvostranskim odnosom na vseh področjih.¹³ Po Brionih se je skupaj s Titom odpravil proti Velenju.

A če je *Rudar* zapisal v celoti obsežen govor Brežnjeva, preseneča njegov zapis o obisku Nikite Hruščova in Tita 31. avgusta, poleg tega je ta novica izšla šele 16. novembra istega leta. Dodatnega gradiva ali daljšega zapisa o tem obisku zaenkrat ni bilo mogoče najti, a vendarle lahko dokaj dobro predstavimo tudi ta obisk. Nikita Hruščov je bil ob tej priložnosti na svečani seji delavskega sveta imenovan za častnega člana rudarskega kolektiva. Da je bil tega imenovanja vesel, verjetno dokazuje tudi to, da je zbrani množici pred kulturnim domom spregovoril kar v uniformi velenjskih rudarjev.¹⁴ Že pred prihodom Nikite Hruščova v Velenje je predsednik Centralnega delavskega sveta (CSD) RLV Hubert Mravljak sklical svečano zasedanje CSD 30. avgusta 1963 v kulturnem domu.¹⁵ Muzej Velenje hrani tudi menu, ki so ga postregli visokim gostom v Velenju, in sicer so jim pripravili savinjsko juho, splavarsko ploščo, štajerskega purana v ponvi in solato ter za sladico prekmursko pogačo in grozdje, manjkala tudi ni kava.¹⁶

Muzej Velenje hrani govor ob sprejemu Nikite Hruščova, za katerega lahko predvidevamo, da ga je napisal Ludvik Mali, takratni predsednik skupščine Velenje. Dokument, ki je tipkan in korigiran z roko, je po naključju našla zaposlena v Muzeju Velenje Mateja Medved. Zaradi njegovega pomena in pomanjkanja drugega gradiva ga tukaj objavljamo v celoti.

¹³ »Srečanje med Titom, Hruščovom in Merzagoro,« *Novi list*, 29. 8. 1963, št. 463, str. 1; Mijalković in Brajović, *Gosti socijalističke Jugoslavije 1944–1980*, str. 196.

¹⁴ »Naša visoka gosta,« *Rudar*, 16. 11. 1963, št. 12–13, str. 1.

¹⁵ Letak z vabilom na svečano zasedanje CSD, avgust 1963, Arhiv Muzeja Velenje, fond Ludvik Mali.

¹⁶ Menu, pripravljen za visoke goste ob obisku Nikite Hruščova avgusta 1963, Arhiv Muzeja Velenje, fond Ludvik Mali.

Avgusta 1963 je v spremstvu Josipa Broza - Tita Velenje obiskal voditelj Sovjetske zveze Nikita Hruščov, vir: Wikimedia commons.

»Dovolite mi, visoko spoštovani in dragi gostje, da se pozdravom naših najmlajših pridružim tudi jaz in vam v imenu vseh naših občanov, občinske skupščine in v svojem lastnem imenu iskreno zaželim najtoplejšo dobrodošlico v naši občini in v našem mladem rudarskem mestu. Vljudno vas vabim, da si ogledate vse, kar vas zanima – mi smo vam z vsem srcem na razpolago. Dragi visoko spoštovani tovariš Nikita Sergejevič Hruščov in dragi naš tovariš Tito, visoko spoštovani in dragi ostali gostje, tovarišice in tovariši!

Dovolite mi, da v imenu vseh najiskrenejše in toplo pozdravim v naši sredi prvega sekretarja Centralnega komiteja Komunistične partije Sovjetske zveze in predsednika sveta ministrov Sovjetske zveze tovariša Nikito Sergejeviča Hruščova in predsednika Federativne socialistične republike Jugoslavije in generalnega sekretarja Centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije našega (dopisano z roko, op. a.) tovariša Tita ter njuno spremstvo.

Ker vemo (prečrtano predhodno napisano se zavedamo, op. a.), kako je dragocen njun čas, saj imata kot državnika

ogromno drugih poslov, še bolj cenimo ta obisk, ki sta ga nam namenila (dopisano z roko, op. a.) in čas, ki ga bosta prežive-la med nami, da bi videla življenje našega rudarskega mesta in spoznala (dopisano z roko, op. a.) naše probleme.

Naši delovni ljudje se zavedajo, kako ogromnega pomena je (dopisano z roko, op. a.) za napredek vsega sveta in za razvoj socializma v njem (dopisano z roko, op. a.) vsestranski razvoj in napredek Sovjetske zveze, kako življenjsko važno je neomajno sta-lišče Sovjetske zveze na pozicijah obrambe miru na svetu in dobro vedo, da ste vi, tovariš Nikita Sergejevič Hruščov, eden glavnih pobudnikov politike miru in miroljubnega sporazumevanja med vsemi narodi sveta. Zato nas izredno zanimajo razvoj in uspehi izgradnje na vseh področjih v veliki in bratski Sovjetski zvezi.

Visoko spoštovani in dragi (dopisano z roko, op. a.) tova-riš Nikita Sergejevič Hruščov, sedaj ko (dopisano z roko, op. a.) ste videli – kolikor vam je kratek čas to dopuščal – naš rudnik, naše mesto in se razgovarjali z našimi delovnimi ljudmi, sem prepričan, da tolmačim želje in čustva nas vseh, če vas prosim, da nam spregovorite nekaj besed.»¹⁷

Sledi del, zapisan z roko, za katerega lahko po njegovi vsebini predvidevamo, da gre za zahvalni govor po tem, ko je pred zbrano množico spregovoril Hruščov:

»Tovariš N. S. H., naš najdražji gost. V imenu nas vseh se Vam za vaše besede najlepše zahvaljujem. Dan tega obiska bo ostal neizbrisno in nepozabno zapisan v zgodovini našega mesta in naše komune. Spomin nanj pa nam bo vzpodbuda pri nadaljnji izgradnji naše socialistične skupnosti in vodič v nove delovne zmage. Naj živi veliko bratsko sovjetsko ljudstvo in sov-jetsko-jug. Prijateljstvo! Naj živi veliki borec za mir tov. N.S.H. Naj živi naš ljubljeni tovariš Tito. Naj živi mir med vsemi narodi sveta! S tem, tovarišice in tovariši, zaključujem današnje zboro-vanje in Vam vsem kličem naš rudarski: Srečno!«¹⁸

¹⁷ Govor Ludvika Malija ob sprejemu Nikite Hruščova v Velenju avgusta 1963, Arhiv Muzeja Velenje, fond Ludvik Mali.

¹⁸ Govor Ludvika Malija ob sprejemu Nikite Hruščova v Velenju avgusta 1963, Arhiv Muzeja Velenje, fond Ludvik Mali.

Zakaj je Mali v svojem govoru omenil mir in z njim neposredno povezal Hruščova? Z njim je namreč bilo povezano celotno obdobje hladne vojne. 5. avgusta 1963 so v prisotnosti Hruščova, glavnega tajnika Združenih narodov Mahe Traya Situja Tanta in številnih drugih državnikov ter diplomatov zunanji ministri ZDA, SZ in Velike Britanije podpisali v Moskvi sporazum o prepovedi poskusov z jedrskim orožjem, ki je bil sklenjen 25. julija, torej le dober mesec, preden je Hruščov obiskal Velenje, kar daje temu obisku v rudarskem mestu še večji pomen. Skupno poročilo, ki je bilo izdano po tej kratki slovesnosti, je med drugim poudarilo, da sporazum predstavlja pomemben korak k popuščanju mednarodne napetosti in utrjevanju miru.¹⁹

Hruščov se je Velenjčanom znova oglasil s pismom, in sicer se je po sovjetski ambasadi v Beogradu zahvalil za novoletne čestitke, ki jih je prejel od velenjskega rudarskega kolektiva, in zaželel vsem članom kolektiva RLV srečno in uspeha polno novo leto 1964.²⁰ Iz kolektiva RLV so se Hruščova spomnili tudi ob njegovi 70-letnici. Kolektiv RLV je nato od veleposlanika ZSSR Aleksandra Mihajloviča Puzanova prejel naslednji telegram: »Predsednik Sovjeta Ministrov SSSR N. S. Hruščov mi je naročil, da predam kolektivu rudnika Velenje njegovo zahvalo za tople in dobre želje ob priliki njegove sedemdesetletnice. /.../«²¹

Leta 1965 je Velenje zabeležilo dva morda ne tako visoko zveneča obiska, a vendarle pomembna. Na začetku junija 1965 se je v Velenju mudila vladna delegacija avtonomne dežele Furlanije – Julijske krajine pod vodstvom predsednika vlade dr. Alfreda Berzantija. V delegaciji so bili tudi predstavniki goriške in videmske pokrajine ter občine in predsednik ter podpredsednik deželnega tajništva krčansko demokratske stranke. Delegacijo so spremljali tudi nekateri člani izvršnega sveta Socialistične republike Slovenije pod vodstvom predsednika Janka Smoleta. Delegacijo so sprejeli predstavniki velenjske občine in RLV. De-

¹⁹ »Po podpisu sporazuma v Moskvi, Začetek drugega razdobja pogajanj,« Novi list, 8. 8. 1963, št. 461, str. 1.

²⁰ »Najboljše želje našemu kolektivu,« Rudar, 28. 1. 1964, št. 1, str. 1.

²¹ »Zahvalna brzojavka,« Rudar, 23. 5. 1964, št. 6, str. 2.

legacija si je prišla ogledat predvsem RLV in Gorenje. Na kosilu v hotelu Paka so gostje povedali, da so presenečeni nad arhitekturno urejenostjo Velenja in uspehi, ki so jih »dosegli delovni ljudje tega kraja«.²²

31. avgusta 1965 so Slovenijo obiskali koroški funkcionarji na čelu z deželnim glavarjem Hansem Simo. Obisk je pomenil nadaljevanje vsestranskih koristnih stikov med najvišjimi funkcionarji obeh sosednjih držav. Drugi dan obiska so se koroški funkcionarji mudili v Velenju, kjer so si z zanimanjem ogledali kulturni dom, Delavski klub, rekreacijski center in zunanje naprave velenjskega rudnika.²³

21. maja 1966 je Velenje vnovič gostilo zelo zanimivega visokega predstavnika neke države, tokrat državnega sekretarja za zunanje zadeve Republike Tunizije Habiba Burgiba mlajšega, ki je bil na uradnem in prijateljskem obisku v naši državi. V Velenju so ga skupaj z njegovo soprogo in spremstvom pozdravili podpredsednik občinskega sveta Velenje Peter Krapež, predsednik občinskega odbora SZDL Franci Pristovšek in direktor RLV Ludvik Mali. Po ogledu Velenja je sledilo kosilo, tradicionalno seveda v hotelu Paka. S sestanka v Beogradu so naknadno sporočili, da tako Burgiba kot jugoslovanski državni vrh uspešno razvijajo sodelovanje na vseh področjih v duhu prijateljstva in medsebojnega spoštovanja.²⁴ Burgiba je sicer v Jugoslaviji gostoval od 16. do 22. maja in je poleg Beograda obiskal še Sarajevo, Zenico, Mostar, Bled in Brione.²⁵ Zanimivo, da avtorja monografije *Gosti socialističke Jugoslavije*, ki sta res natančno popisala raznovrstne obiske v Jugoslaviji, nista omenila obiska v Velenju.

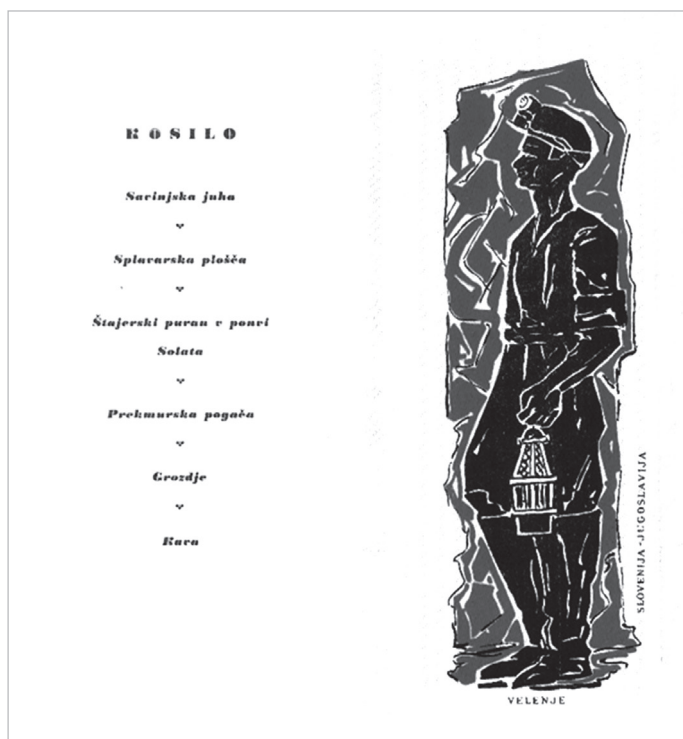
Sledil je kar triletni premor, ko Velenje ni gostilo visokih političnih predstavnikov iz sveta, vsaj sodeč po zapisih *Šaleškega rudarja*. A pisalo se je že leto 1969 in aprila tega leta

²² »Obiskali so Velenje,« Šaleški rudar, 3. 6. 1965, št. 3, str. 2.

²³ »Koroški funkcionarji so obiskali Velenje,« Šaleški rudar, 9. 9. 1965, št. 10, str. 1.

²⁴ »Burgiba obiskal Velenje,« Šaleški rudar, 2. 6. 1966, št. 10, str. 1.

²⁵ Mijalkovi in Brajović, *Gosti socialističke Jugoslavije*, str. 251.

*Menu v hotelu Paka ob obisku Nikite Hruščova,
vir: Muzej Velenje.*

smo pred prihodom Tita beležili še en zanimiv obisk. Rudarsko mesto je namreč obiskala delegacija nacionalne skupščine Mavretanije, ki jo je vodil predsednik nacionalne skupščine Jusuf Koita. Gostje so posebno zanimanje pokazali za sistem stanovanjske izgradnje in komunalne ureditve.²⁶

Poljska parlamentarna delegacija, ki jo je vodil podpredsednik sejma Jan Karol Wende, se je mudila na obisku v Jugoslaviji in je novembra 1969 obiskala tudi Velenje. V rudarsko

²⁶ »Delegacija Mavretanije je obiskala Velenje,« Šaleški rudar, 25. 4. 1969, št. 8, str. 2.

mesto je pripotovala iz Žalca, kjer je obiskala kmetijski kombinat. Člani poljske parlamentarne delegacije so v Velenju obiskali Gorenje, po kosilu v Paki pa odšli proti Beogradu.²⁷

11. julija 1970 se je med tridnevnim obiskom v Sloveniji v Šaleški dolini mudil štajerski deželni glavar Josef Krainer, ki so ga spremljali njegov namestnik dr. Friedrich Niederl in še več uglednih osebnosti. Goste sta spremljala podpredsednik republiškega izvršnega sveta dr. France Hočevar in član tega sveta inž. Franc Razdevšek. V Velenju sta bila še generalni konzul republike Avstrije dr. Heinrich Riesenfeld in slovenski generalni konzul v Gradcu Zdenko Dostal. Gostje so najprej obiskali Nestla Žganka. Ob ogledu Velenja je deželni glavar naše mesto pohvalil: *»Za nas je Velenje vzorno mesto, pravzaprav primer dobro urejenega mesta. Zato ni čudno, da so tudi v nas nove silnice in spodbude, ko vidimo tako lepo mesto.«* Po obisku Gorenja in pogovoru z Ivanom Atelškom so gostje odšli še v Šoštanj, kjer so obiskali termoelektrarno.²⁸

15. oktobra 1970 je Velenje vnovič dobilo visok obisk iz Sovjetske zveze. Delegacija vrhovnega sovjeta ZSSR je bila v Velenju in Šoštanju po predhodnem povabilu Zvezne skupščine v našo državo. Delegacijo je v Jugoslaviji najprej sprejel Tito na začetku oktobra. Med obiskom v Jugoslaviji so obiskali tudi Velenje. Visoke goste, ki sta jih vodila član Prezidija vrhovnega sovjeta ZSSR Pjotr Mašerov in veleposlanik ZSSR v Jugoslaviji Ivan Benediktov, sta na velenjski železniški postaji sprejela podpredsednik Skupščine SRS Marjan Orožen in Nestl Žgank. Ob obisku Gorenja je Mašerov ob pohvali poudaril nujnost gospodarskega sodelovanja med SZ in Jugoslavijo, a tudi med Gorenjem in partnerji v ZSSR. Po sprejemu na občini so gostje obiskali Rudarski šolski center Velenje, kjer sta jih pozdravila direktor Ivo Jamnikar in pomočnik direktorja rudnika Velenje

²⁷ »Poljska parlamentarna delegacija v Velenju,« Šaleški rudar, 28. 11. 1969, št. 21, str. 1.

²⁸ »Josef Krainer v Velenju in Šoštanju,« Šaleški rudar, 17. 7. 1970, št. 15, str. 1, 3.

Tone Močilnik.²⁹ Pri tem velja omeniti, da se je po drugi svetovni vojni šolstvo razvijalo hkrati z novimi družbenimi potrebami in je v primerjavi s predvojnimi obdobjem močno napredovalo. Šolstvo je igralo ključno vlogo pri vzgoji in izobraževanju kvalificiranih kadrov, ki jih je gospodarstvo zelo potrebovalo. Nosilec tovrstnega izobraževanja je leta 1958 postala Rudarska industrijska šola. Razumljivo je, da so se glede na gospodarske in politične razmere programi in organizacijske oblike ves čas spreminjali.³⁰

26. oktobra 1971 je Velenje obiskala delegacija Videmske pokrajine, ki jo je vodil predsednik Antonio Vinizio Turello. Delegacija je bila na dvodnevem povračilnem obisku v Sloveniji. Gostje iz Vidma so v spremstvu inž. Franca Razdevška, člana IS Slovenije, Ferda Papiča, predsednika občine Tolmin, in republiškega podsekretarja v IS Staneta Kolmana obiskali Gorenje. V spremstvu podpredsednika skupščine občine Velenje Draga Tratnika in sekretarja občinske konference Socialistične zveze delovnega ljudstva (SZDL) Jožeta Vebra si je delegacija z zanimanjem ogledala galerijo in Foitovo zbirko črnske umetnosti.³¹ Na seji na velenjski občini sta goste zanimala predvsem delovanje komune in zbiranje proračunskih sredstev, zanimali so se za volilni sistem in vlogo SZDL ter ostalih družbenopolitičnih organizacij, za možnosti šolanja in financiranje negospodarskih dejavnosti. Po kosilu v Paki so obiskali še galerijo Jaki v Nazarjah.³²

19. aprila 1973 je Velenje obiskala bolgarska partijska delegacija s sekretarjem CK KP Bolgarije Konstantinom Telalovim na čelu, ki so ga spremljali bolgarski veleposlanik v Jugoslaviji Nikolaj Minčev, namestnik načelnika oddelka medna-

²⁹ »Obisk delegacije Vrhovnega Sovjeta Sovjetske zveze,« Šaleški rudar, 30. 10. 1970, št. 21, str. 1, 2; Mijalković, Brajović, Gosti socijalističke Jugoslavije, str. 307.

³⁰ Dolinar, Hudales, *Velenje*, str. 76.

³¹ Afriško zbirko Františka Foita je Velenje dobilo leta 1971. Dolinar, Hudales, *Velenje*, str. 84.

³² »Velenje obiskala delegacija videmske pokrajine,« Šaleški rudar, 5. 11. 1971, št. 18, str. 1.

rodnega CK KP Bolgarije Ivan Ganev in politični svetovalec v mednarodnem oddelku CK KP Bolgarije Milan Milanov. Najprej jih je sprejel Nestl Žgank ter jih seznanil z gospodarskim in družbenim razvojem Velenja. Telalova je zanimal predvsem svojevrsten študij na šolskem centru. Seveda ni manjkal tudi obisk rudnika in Gorenja.³³

*Obisk Edvarda Giereka, predsednika Poljske delavske partije,
vir: Wikimedia commons.*

Na začetku maja 1973 je sledil še en velik sprejem, saj je Velenje obiskal Edward Gierek, prvi sekretar poljske združene delavske partije (PURP). Gierek je bil namreč na prijateljskem in uradnem obisku v Jugoslaviji, Tito pa se je z njim sestal na Brdu pri Kranju. Pogovarjala sta se o mednarodni situaciji, bilateralnih odnosih in dejavnostih ZKJ in PURP. Po teh pogovorih je visoki gost obiskal Velenje, nato Bled in Beograd.³⁴ V cvetju, zelenju in z zastavami okrašeno ga je Velenje sprejelo

³³ »Bolgarska partijska delegacija v Velenju,« Naš čas, 26. 4. 1973, št. 10, str. 4.

³⁴ Mijalković, Brajović, *Gosti socijalističke Jugoslavije*, str. 363.

skupaj s soprogo Stanislawo in spremstvom. Malo po deseti uri je dolga kolona avtomobilov s člani poljske delegacije prispe-la v tovarno gospodinjске opreme Gorenje. Uglednega gosta so sprejeli direktor Ivan Atelšek, politični sekretar komiteja občin-ske konference ZK Franjo Korun, predsednik velenjske občine Nestl Žgank, sekretar medobčinskega sveta ZK Celje Janez Za-hrastnik ter predstavniki Gorenja Jože Dolinar, Janez Milavčič in Oskar Pistor. Poljake so spremljali Stane Dolanc, Stevan Do-ronski, France Popit, Andrej Marinc in jugoslovanski veleposla-nik na Poljskem Vlada Maleski. Obiskali so še termoelektrarno Šoštanj, rudnik in se udeležili zbora komunistov v kulturnem domu. Gierek je bil tudi slavnostni govornik: *»Zelo sem vesel, da se mi je med obiskom v vaši lepi deželi ponudila priložnost, da se sestanem z vami, bratskimi jugoslovanskimi rudarji.«* Gi-erek se je ob obisku sprehodil tudi skozi Velenje, kjer ga je pred kulturnim domom sprejelo več tisoč Velenjčanov. V znamenju dobrodošlice so njemu in soprogi po stari slovenski navadi po-stregli s kruhom, soljo in medico. Sekretar osnovne organizacije ZK rudnika Velenje Ivan Drev mu je izročil rudarsko uniformo in rudarsko palico kot spominsko darilo velenjskih rudarjev.³⁵

Konec maja 1976 so bili v Velenju na štiridnevnem semi-narju člani komunistične partije Avstrije iz koroškega deželnega vodstva. Prvi dan seminarja se je seminarja udeležil tudi Ratko Močivnik, predsednik komisije za mednarodna vprašanja pri centralnem komiteju ZKS. Delegati so se srečali s predstavniki Gorenja; z velenjskimi predstavniki so se pogovarjali o komu-nalnem sistemu in družbenem standardu. V Šoštanju so obiskali tudi gradbišče nove termoelektrarne.³⁶

9. septembra 1976 smo vnovič gostili visokega državni-ka, romunskega predsednika Nicolaea Ceausecsa in njegovo soprogo Eleno. Ceausecsu je bil namreč od 8. do 11. septembra na uradnem in prijateljskem obisku v Jugoslaviji na povabilo jugoslovanskega predsednika Tita. To je bilo v zadnjih enajstih

³⁵ »Edward Gierek povsod prisrčno sprejet,« Naš čas, 11. 5. 1973, št. 11, str. 1, 3, 5, 8.

³⁶ »Avstrijski komunisti v Velenju,« Naš čas, 4. 6. 1976, št. 21, str. 1.

Obisk Edwarda Giereka, vir: »Edward Gierek povsod prisrčno sprejet,« Naš čas, 11. 5. 1973, št. 11, str. 1.

letih petnajsto srečanje dveh državnikov teh dveh sosednjih držav. Pogovori med Titom in Ceausecscom na Brdu pri Kranju so še enkrat potrdili, da takšna srečanja predstavljajo zgleden primer. V času tega obiska v Beogradu so bili podpisani trije sporazumi o različnih vidikih sodelovanja med Romunijo in Jugoslavijo.³⁷ Del tokratnega srečanja je bil tudi obisk Velenja. Ob prihodu v Velenje po 16. uri je visokega gosta pozdravila večti-sočglava množica. *»Središče Šaleške doline si je za to priložnost nadelo praznično podobo. V jesenskem vetru so plapolale številne romunske in jugoslovanske zastave ...«* Visokega gosta so spremljali Vidoje Žarković, podpredsednik predsedstva SFRJ, sekretar izvršnega komiteja predsedstva CK ZKJ Stane Dolanc, predsednik CK ZKS France Popit, Andrej Marinc, predsednik izvršnega sveta skupščine SR Slovenije, in drugi. V Gorenju jih je sprejel direktor Ivan Atelšek in visokemu gostu izročil spominsko listino v imenu 15.000 delavcev Gorenja. Romunski predsednik je spregovoril na velikem delavskem zborovanju v Rdeči dvorani, kjer mu je Nestl Žgank izročil darilo vseh delovnih ljudi in občanov velenjske občine, in sicer umetniško sliko

³⁷ Mijalković, Brajović, *Gosti socijalističke Jugoslavije*, str. 424.

Velenja, delo akademskega slikarja Lojzeta Perka.³⁸

Na velikem delavskem zborovanju v Velenju je Ceausecsu dejal: *»Vse to, kar ste zgradili, je delo vaših rok. To je še en dokaz več, kaj lahko stori ljudstvo, če vzame svojo usodo v svoje roke in gradi svojo pot k svobodi, neodvisnosti in suverenosti!«* Na zborovanju je hkrati poudaril, da obstajajo ugodne možnosti za jugoslovansko-romunsko sodelovanje. Poudaril je, da bodo ob koncu njegovega obiska podpisali vrsto bilateralnih sporazumov o prihodnjem gospodarskem sodelovanju, še zlasti sporazum o izgradnji hidroelektrarne Djerdap II. Spregovoril je tudi o akciji neuvrščenih držav, ki so jo podpirali, zlasti tistih, ki so bile usmerjene k demokratizaciji mednarodnih odnosov, politiki miru in miroljubnega sodelovanja v svetu na splošno. Po svečanem govoru v Rdeči dvorani so zvoki Internationale zaključili veliko delavsko zborovanje. Odhod gostov iz dvorane je spremljala romunska narodna glasba. Na trgu je veliko število Velenjčanov spet pozdravilo visokega predstavnika. Mlaj z romunsko zastavo, ki so ga pred Rdečo dvorano postavili Konovčani, je še nekaj dni spominjal na visoki obisk v Velenju. Gosta

*Obisk Nicolaea Ceausecsca, vir: »Priznanje naši poti,«
Naš čas, 17. 9. 1976, št. 35, str. 1.*

³⁸ »Topel sprejem dragega gosta,« Naš čas, 10. 9. 1976, št. 34, str. 1; »Visoki romunski gost v Velenju,« Naš čas, 17. 9. 1976, št. 35, str. 3.

so popeljali tudi po Velenju, pred vilo Herberstein ga je Nestl Žgank seznanil z razvojem mladega rudarskega mesta. Gostu so po stari slovenski navadi postregli s kruhom, soljo in medico.³⁹

Med 9. in 11. majem 1976 je bila v Sloveniji na obisku delegacija deželnega sveta avtonomne dežele Furlanije – Julijske krajine. Delegacijo je vodil predsednik deželnega sveta Arnaldo Pittoni. Delegacija je 10. maja obiskala tudi Velenje skupaj s podpredsednikom SR Slovenije Benom Zupančičem in predsednikom zbora združenega dela Skupščine SR Slovenije Štefanom Nemcem. Predsednika Arnalda Pittonija so v Velenju pozdravili predsednik Skupščine SR Slovenije dr. Marijan Bertoncelj, Nestl Žgank, Ivan Atelšek in drugi. V Gorenju so se visoki italijanski predstavniki seznanili z rastjo, trenutnim položajem ter razvojnimi hotenji in možnostmi Gorenja. V delegaciji deželnega sveta avtonomne dežele Furlanije – Julijske krajine so bili deželni svetniki iz vseh strank ustavnega loka, med njimi tudi Slovenca Dušan Lovriha, svetovalec KP Italije in Drago Štoka, svetovalec Slovenske skupnosti. Obisk je imel ob robu ratifikacije Osimskih sporazumov⁴⁰ poseben pomen v procesu krepitve prijateljskih vezi med Italijo in Jugoslavijo, še zlasti med Slovenijo in Furlanijo – Julijsko krajino.⁴¹

Po legalizaciji komunistične partije v Španiji so se začeli vzpostavljati špansko-jugoslovanski odnosi in generalni sekretar

³⁹ »Visoki romunski gost v Velenju,« Naš čas, 17. 9. 1976, št. 35, str. 3.

⁴⁰ V zgodovini slovenskih (jugoslovanskih) meddržavnih odnosov z Italijo (do leta 1991) predstavljajo kompleks pogajanj za določitev meddržavne meje med Italijo in Jugoslavijo (1974–1975), povezan s podpisom Osimskih sporazumov (OS), peti in za enkrat zadnji kronološki mejnik. Po ratifikaciji Osimskih sporazumov leta 1977 so v obeh državah ustanovili komisije za spremljanje in izvajanje sporazumov, za kar so imenovali koordinatorje tako v ZSZ kot v italijanskem zunanjem ministrstvu, a tudi na republiški ravni Slovenije in Hrvaške. Osimski sporazumi in njihovo kasnejše uresničevanje so bili plod večšin slovenskih pogajalcev. Mejno vprašanje, ki je pogojevalo vsa ostala vprašanja, je bilo z Osimskimi sporazumi dokončno rešeno. Viljenka Skorjanec, »Ob tridesetletnici Osimskih sporazumov,« v: Zgodovinski časopis, 2006, 3–4 (134), str. 437, 443.

⁴¹ »Gostje iz Furlanije – Julijske Krajine v Velenju,« Naš čas, 13. 5. 1976, št. 19, str. 1.

KP Španije Santiago Kariljo je novembra 1977 obiskal Jugoslavijo. Ponudila se mu je priložnost, da se sestane tudi z novinarji in jim predstavi svoje ideje ter zamisli glede »evrokomunizma«. ⁴² Nato je konec novembra 1977 Jugoslavijo obiskal še direktor ter glavni in odgovorni urednik glasila KP Španije *Mundo Obrero* ter član IK CK KP Španije Federico Melchor. Njegov obisk je sodil v okvir medredakcijskega sodelovanja med glasiloma *Komunist* in *Mundo Obrero*. Obiskal je več jugoslovanskih mest, med njimi tudi Velenje, in sicer 25. novembra. Franjo Korun ga je seznanil z razvojem naše občine in delovanjem komunistov v Velenju. Nad Velenjem je bil navdušen, še zlasti presenečen je bil nad dejstvom, da je bilo novo Velenje zgrajeno z udarniškim delom. Po popoldanskem pogovoru s predstavniki občinskega komiteja se je gost zavzel, da bi tudi eden od španskih znanih kiparjev lahko v Velenju izdelal spomenik, podobno kot italijanski umetnik Valerio Miroglio junija 1977, kar bi bil izraz »mednarodnega prijateljstva naprednih sil na svet«. ⁴³ Leto pozneje so bili vzpostavljeni jugoslovansko-španski diplomatski odnosi, nakar je španski minister za zunanje zadeve Marcelino Oreha v Beogradu podpisal sporazume o znanstveno-tehničnem in kulturnem sodelovanju med državama in ukinitvi vizumov. ⁴⁴

Marca 1978 se je v Velenju mudila študijska delegacija komunistične partije Kitajske, ki je med drugim obiskala tudi Gorenje. V Jugoslaviji je bila na povabilo predsedstva CK ZKJ. Na čelu delegacije je bil namestnik načelnika za mednarodne zveze CK KP Kitajske Li Yi Mang. Delegacija, ki je proučevala izkušnje zveze komunistov in njena prizadevanja v socialističnem samoupravnem razvoju naše družbe, je posebno pozornost namenjala položaju delavcev v združenem delu in njihovem vključevanju v odločanje o vseh družbenih vprašanjih. Kitajsko delegacijo je na obisku spremljal predsednik komisije predsedstva CK ZKS za mednarodna ekonomska in politična vprašanja in stike z drugimi KP Ronald Strelec. Na kosilu v Paki je goste

⁴² Mijalković, Brajović, *Gosti socijalističke Jugoslavije*, str. 455.

⁴³ »Obisk španskega komunista,« *Naš čas*, 9. 12. 1977, št. 48, str. 1.

⁴⁴ Mijalković, Brajović, *Gosti socijalističke Jugoslavije*, str. 475.

pozdravil sekretar medobčinskega sveta ZKS Celje Janez Zahrastnik.⁴⁵

Septembra 1978 je Velenje obiskala katalonska delegacija. Mesto sta namreč obiskala predsednik katalonske zadružne socialistične partije Gregori Lopez Raimondo in generalni sekretar te partije Antoni Gutierrez Diaz. Na občinskem komiteju so gostoma, ki sta se v Sloveniji mudila na povabilo predsedstva CK ZK Slovenije, predstavili gospodarski in družbenopolitični razvoj občine ter ju seznanili z delovanjem posameznih družbenopolitičnih organizacij. V Gorenju so jima predstavili poslovno usmeritev, razvoj samoupravnih odnosov in organiziranost SOZD-a⁴⁶ Gorenje in TGO Gorenje.⁴⁷

Od 5. do 10. oktobra 1979 je bila v Velenju na obisku delegacija občine Sabadell iz pokrajine Katalonija v Španiji. Vodil jo je župan Antony Fanc. V Velenju in Šmartnem ob Paki so se udeležili slovesnosti ob občinskem prazniku, nato so si ogledali Zgornjo Savinjsko dolino. V nedeljo jih je sprejel predsednik velenjske občinske skupščine Franjo Korun. Sprejema sta se udeležila tudi sekretar komiteja OK ZK Janez Miklavčič in predsednik OK SZDL Tone Šeliga. Po pogovoru o težavah Velenja in Sabadella je beseda tekla o možnostih sodelovanja med obema mestoma, ki je bilo do takrat enostransko, saj je Gorenje že vrsto let sodelovalo s tovarno Unidad Hemetic. Na skupščini občine je župan Antony Fanc povabil delegacijo Velenje, naj na pomlad obišče njihovo mesto. Do takrat naj bi podrobneje oblikovali tudi program prihodnjega sodelovanja med mestoma.⁴⁸

Od 23. do 25. oktobra 1979 se je v Sloveniji mudil šef sektorja v oddelku za ideološko delo CK Poljske združene delavske partije Kazimierz Gieren. Med obiskom v Sloveniji, ki je sodil v program sodelovanja med ZKJ in Poljsko združeno delavsko partijo, je gost iz Poljske na torek in sredo obiskal tudi

⁴⁵ »Obisk delegacije KP Kitajske v Velenju,« Naš čas, 24. 3. 1978, str. 1.

⁴⁶ SOZD – samoupravne organizacije združenega dela.

⁴⁷ »Katalonska delegacija v Velenju,« Naš čas, 29. 9. 1978, št. 39, str. 1.

⁴⁸ »Delegacija mesta Sabadell obiskala Velenje,« Naš čas, 5. 10. 1979, št. 39, str. 1.

Velenje. Po sprejemu na komiteju občinske konference ZKS Velenje je predaval političnemu aktivu velenjske občine o dosežkih ljudske republike Poljske v zadnjih petintridesetih letih.⁴⁹

Pregled je skušal prikazati pomen obiskov tujih državnikov, ki so se v Velenju pogosto mudili po srečanjih z jugoslovanskim političnim vrhom in podpisih pomembnih bilateralnih pogodb, kar je tem obiskom dajalo svojevrsten pečat. Vendar ob tem ne preseneča samo visoka raven teh obiskov, temveč tudi pestrost, saj so nas obiskovali z vzhoda in zahoda, iz bližnjih sosednjih držav in oddaljenih, kot je npr. Kitajska.

Obiski visokih domačih (jugoslovanskih in slovenskih) političnih predstavnikov

Poleg visokih obiskov iz tujine je bilo Velenje deležno tudi obiskov jugoslovanskih in slovenskih političnih predstavnikov ter drugih.

9. februarja 1962 so tako Velenje obiskali predsednik zvezne ljudske skupščine Petar Stambolić, predsednik izvršnega sveta Federativne ljudske republike Jugoslavije (FLRJ) Edvard Kardelj, član izvršnega sveta FLRJ Milentije Popović in podpredsednik zvezne ljudske skupščine Franc Leskošek - Luka. Visoki gostje so bili v dvorani delavskega sveta na direkciji seznanjeni z izgradnjo Rudnika lignita Velenje. Delegacija je po ogledu Velenja prenočila v hotelu Paka.⁵⁰

12. maja 1967 je Velenje obiskala predsednica glavnega odbora SZDL Slovenije Vida Tomšič, ki je opravila več razgovorov. Obiskala je tudi nekatera delovišča v jami in se dlje časa pogovarjala z rudarji, saj se je zanimala za težave, v katerih je bil velenjski rudnik. Obiskala je tudi tovarno gospodinjstskih aparatov Gorenje, kjer sta jo zanimala predvsem delovna zaščita in njihovo sodelovanje v samoupravljanju.⁵¹ V popoldanskem času

⁴⁹ »Gost s Poljske v Velenju,« Naš čas, 26. 10. 1979, št. 42, str. 1.

⁵⁰ »Visoki gostje v Velenju,« Rudar, 15. 2. 1962, št. 3, str. 1.

⁵¹ Božič, Jogan, *Samoupravljanje v občini*, str. 39.

je v kulturnem domu sledil njen govor na javni tribuni. Spremljal jo je predsednik zvezne gospodarske zbornice in zvezni poslanec Tone Bole. Na razgovoru se je zbralo okrog 350 občanov.⁵²

Aprila 1967 so Francu Popitu, sekretarju IK CK ZKS, v Velenju predstavili proizvodne obrate v tovarni gospodinjske opreme Gorenje, ki sta mu jih predstavila pomočnik glavnega direktorja Jože Herlah in tehnični direktor Oskar Pistor. Popit se je sestal tudi s političnim aktivom velenjske občine, pri čemer je obravnaval naloge članov Zveze komunistov in vodstev drugih družbenopolitičnih organizacij pri uveljavljanju stališč IX. Kongresa ZK Jugoslavije. Med drugim so spregovorili tudi o odnosu do gospodarsko-družbene reforme, samoupravljanju in Zvezi komunistov v novih pogojih.⁵³

Aprila 1969 je predsednik Centralnega komiteja ZKS France Popit znova obiskal Velenje, in sicer na povabilo komiteja občinske konference ZK. Popita sta spremljala sekretar komisije za ekonomske in družbene odnose pri CK ZKS Ivo Lapajne in sekretar medobčinskega sveta ZK Celje Janez Zahrastnik. Dopoldne sta jih sprejela politični sekretar Kristian Hrastel in predsednik občinske skupščine inž. Peter Krapež. France Popit je obisk namenil številnim razgovorom s komunisti in nekaterimi vodilnimi gospodarstveniki iz velenjske občine. Sprva se je sestal z direktorjem direkcije velenjskega rudnika lignita inž. Ludvikom Malijem, pri katerem je bil seznanjen s trenutnim položajem premogovnika, ki je bil pred časom v težkem gospodarskem položaju. A razmere so se na srečo uredile, tako da so rudarji do konca leta nakopali še več, kot je določal načrt. Poleg tega se je v Šoštanju že začela gradnja novega dela termoelektrarne, s čimer bi se potrebe po lignitu še povečale.⁵⁴

Po letu 1965 je tudi rudnik Velenje zašel v težave, saj je prodaja velenjskega lignita upadla. V letih 1967 in 1968 se je rudnik moral spoprijeti še z velikimi gospodarskimi težavami, ki niso bile samo posledica zaostrenih pogojev gospodarjenja,

⁵² »Vida Tomšič med rudarji,« Šaleški rudar, 18. 5. 1967, št. 9, str. 1.

⁵³ »Obiskal je rudnik in Gorenje,« Šaleški rudar, 11. 4. 1969, št. 7, str. 1.

⁵⁴ »Obiskal je rudnik in Gorenje,« Šaleški rudar, 11. 4. 1969, št. 7, str. 1.

temveč so izhajale tudi iz nezadostnega načrtovanja razvoja energetike tako doma kot po svetu. Z izgradnjo tretje faze Termoelektrarne Šoštanj je bila začrtana trdnejša perspektiva velenjskega premogovnika, saj bi potrebovali za obratovanje elektrarne večje količine premoga. Rudarska kriza je trajala skoraj pet let in je bila naposled presežena v letu 1970, ko je nafta postala izredno draga, zaradi česar je bilo slovensko gospodarstvo prisiljeno opreti svoj energetske razvoj na lastne vire. Tako sta velenjski premogovnik in šoštanjska termoelektrarna postala ključna igralca za skoraj ves slovenski prostor.⁵⁵

A verjetno Popitov obisk v Velenju ni bil naključen, saj se je Velenje 27. aprila 1969 pripravljalo na zelo velik dogodek, in sicer osrednjo proslavo, ki naj bi bila posvečena štajerskim in koroškim partizanskim enotam – jubilejnemu pohodu XIV. divizije na Štajersko in ustanovitvi Osvobodilne fronte (OF) Slovenije. Prireditve so za ta namen združili v skupni naziv »Štajerska in Koroška v revoluciji«. V Velenju so se intenzivno pripravljali za sprejem približno 110 tisoč udeležencev iz Slovenije, sosednjih republik in zamejstva. V začetku aprila je Peter Krapež, predsednik občinske skupščine Velenje in predsednik pripravljalnega odbora, povedal, da prireditelje čaka še precej dela, a da kljub temu ni bojazni, da ne bi izpolnili zadane naloge. Ob zaupanju, da bo prireditve uspela, je Krapež poudaril: *»Nimamo tradicije velikih prireditvev, pa vendar upamo, da bomo vsem, ki bodo 27. aprila prišli v Velenje, pripravili prijeten sprejem in bivanje ter da bodo odšli od nas z nepozabnimi spomini.«*⁵⁶

Za borce štajerskih in koroških partizanskih enot ter aktiviste s tega območja in borce XVI. divizije, a tudi delegacije vseh ostalih slovenskih partizanskih formacij, ki naj bi se predhodno prijavili za prihod, so pripravili zbor 27. aprila ob 9. uri v partizanskem taboru, ki naj bi potekal nekoliko stran od prireditvenega prostora, kjer naj bi jim podarili Kajuhove zbrane pesmi in

⁵⁵ Seher, *100 let rudnika lignita Velenje*, str. 113–114; Dolinar, Hudales, *Velenje*, str. 50.

⁵⁶ »Predsednik Tito bo obiskal Velenje, Velenjčani sredi največjih priprav,« Šaleški rudar, 11. 4. 1969, št. 7, str. 2.

posebno spominsko značko. Organizatorje je posebej razveselilo sporočilo, da na sprejem prihaja tudi predsednik Tito, ki naj bi bil tudi eden od govornikov. Ob tem so se v Gorenju ponudili, da ga povabijo na ogled njihove tovarne. Na predvečer proslave naj bi v Rudarskem šolskem centru odprli razstavo Štajerska in Koroška v revoluciji, medtem ko naj bi ob 20. uri v kulturnem domu potekal koncert partizanskega invalidskega pevskega zbora. Na osrednji proslavi naj bi sodelovali združeni mladinski pevski zbori in združeni moški pevski zbori iz Šaleške doline, partizanski invalidski pevski zbor, združene godbe na pihala iz Šaleške doline ter slovenski gledališki igralci Stane Sever, Duša Počkaj, Iva Zupančič, Janez Rohaček in Milena Zupančič. Scenarij za kulturno-umetniški spored je pripravil Jože Klančnik, režiser je bil Hinko Dermol. Kulturno-umetniški spored in slavnostni govor naj bi neposredno prenašala jugoslovanska televizija in radijsko omrežje. Na velenjski pošti naj bi 27. aprila uporabljali poseben priložnostni žig, medtem ko naj bi filatelistična zveza Slovenije izdala spominski filatelistični ovitek.⁵⁷

27. aprila 1969 je ob dnevu OF Tito še četrtrič in zadnjič obiskal Velenje, vir: Wikimedia commons.

⁵⁷ »Predsednik Tito bo obiskal Velenje, Velenjčani sredi največjih priprav,« Šaleški rudar, 11. 4. 1969, št. 7, str. 2.

Kako velik zalogaj je predstavljala takšna proslava, kažejo načrti priprave. Poskrbeti je bilo treba tudi za zunanjo podobo Velenja, kar je vključevalo prevleko nekaterih ulic z asfaltom, ureditev nekaterih zanemarjenih poti, pripravo paviljona s prehrano in pijačo ter razvedrilo. Še posebej so morali biti pozorni na promet in zadostno število parkirnih mest. Pripravili so parkirišča za 600 avtobusov in 20.000 osebnih avtomobilov. Številni udeleženci naj bi se pripeljali tudi s posebnimi vlaki. Da bi na vse prihajajoče goste naredili dober vtis, so k pomoči pozvali tudi vse občane: *»V Velenju smo zmeraj gostoljubno sprejeli goste. Naše mlado rudarsko mesto slovi še posebej zaradi urejenosti, čistoče in gostoljubnosti. Nikoli pa ni k nam prišlo tolikšno število ljudi, kot jih pričakujemo letos. Vtis, ki ga bodo udeleženci odnesli s seboj, je za nas pomemben. Zato je dolžnost prebivalcev Velenja, da za to priložnost uredijo okolico, kjer prebivajo in odstranijo ponekod res zanemarjeno in neurejeno okolje. Stotisočglava množica pa se bo tega dne razkropila po vsej Šaleški dolini in ne bo ostala le v Velenju. Zavoljo tega poziva pripravljalni odbor prebivalce velenjske občine, da pred 27. aprilom temeljito očistijo okolja hiš, razobesijo zastave in druga vidna obeležja politične manifestacije.«*⁵⁸

Na predvečer velikega dogodka so torej odprli razstavo z naslovom Koroška in Štajerska v revoluciji, ki jo je odprl dr. Jože Brilej, podpredsednik skupščine SRS, ki je bil tudi govornik na njej. Razstavo sta pripravila celjski in mariborski muzeji revolucije. Naslednji dan, po veliki proslavi, si je razstavo z zanimanjem ogledal tudi predsednik Tito.⁵⁹ Tik pred prihodom jugoslovanskega predsednika Tita je bilo Velenje – po pisanju *Šaleškega rudarja* – pripravljeno na sprejem sto tisoč obiskovalcev na osrednjo proslavo štajerskih in koroških partizanskih enot, pohoda XIV. divizije na Štajersko in 28. obletnice ustanovitve OF. Slavnostni govor naj bi imel mandatar za sestavo Zveznega izvršnega sveta Mitja Ribičič. Prireditve v počastitev

⁵⁸ Prav tam.

⁵⁹ »Ni je smrti brez življenja – ni svobode brez trpljenja,« *Šaleški rudar*, 9. 5. 1969, št. 9, str. 5.

osrednje slovenske družbenopolitične prireditve so se začele že prej. Tako so 2. februarja 1969 na Paškem Kozjaku pripravili tekmovanje v smuku za leseno trofejo partizanske puške. V osnovni šoli Karla Destovnika - Kajuha v Šoštanju so 22. februarja odprli likovno razstavo slovenskih pionirjev; ta razstava naj bi postala vsakoletna otroška likovna prireditev. Radioamaterski klub Velenje je aprila priredil tekmovanje med radioamaterskimi klubi. Planinska društva v občinah Šentjur, Laško in Velenje so markirala borbena pot XIV. divizije. Za 10. maj je bilo vse pripravljeno za zbor štiri tisoč slovenskih in hrvaških pionirjev. Sledilo je še nekaj prireditev.⁶⁰

28. aprila je Velenje obiskal tudi član izvršnega biroja predsedstva Centralnega komiteja ZK Jugoslavije in član sveta federacije Edvard Kardelj v spremstvu soproge Pepce in sekretarja medobčinskega sveta ZK Celje Janeza Zahrastnika. Sprejel jih je Nestl Žgank. Obiskali so Gorenje, kjer jih je pozdravil glavni direktor Ivan Atelšek. Gostu so ob tem pokazali že prvi črno-beli televizijski sprejemnik Gorenje.⁶¹

Končno je nastopil tudi dan D. Jugoslovanskega predsednika Josipa Broza Tita in njegovo ženo so v Velenju najprej pozdravili predsednik prireditvenega odbora Peter Krapež, dr. Jože Brilej in predsednik velenjske skupščine Nestl Žgank. Pričakanje in napovedi prirediteljev so se uresničile, saj se je osrednje slovenske proslave Štajerska in Koroška v revoluciji udeležilo več kot sto tisoč borcev, aktivistov, mladine, delavcev in drugih gostov. *»Mlado, novo rudarsko mesto, ki je bilo zgrajeno z žulji delovnih ljudi, se je za slovenski praznik dostojno pripravilo. Velenje je bilo čudovito okrašeno. Povsod razobešene zastave in spomladansko cvetje, kot da se je mesto spet na novo prerodilo.«* Velenje je dobilo prazničen videz že na predvečer velikega dogodka, saj so po okoliških hribih in na vsej poti, ki jo je 25 let poprej prehodila štirinajsta divizija, goreli kresovi. Že navsezgodaj so se pripeljali prvi udeleženci, ki so prišli z vlaki, avtobusi in osebnimi avtomobili. Čez Dravograd in Slovenj

⁶⁰ »Velenje v velikem pričakovanju,« Šaleški rudar, 25. 4. 1969, št. 8, str. 2.

⁶¹ »Edvard Kardelj obiskal Velenje,« Šaleški rudar, 9. 5. 1969, št. 9, str. 3.

Gradec se je natanko ob določeni uri pripeljal v Velenje Josip Broz Tito z ženo Jovanko in članom sveta federacije Edvardom Kardeljem, mandatarjem za sestavo ZIS Mitjem Ribičičem, predsednikom ZKS Francem Popitom, predsednikom skupščine SRS Sergejem Kraigherjem, predsednikom IS skupščine SRS Stanetom Kavčičem, predsednikom republiške konference SZDL Janezom Vipotnikom in še s številnimi drugimi uglednimi gosti.⁶²

Pozdravni govor je imel predsednik prireditvenega odbora Velenje inž. Peter Krapež: *»Radostna in ponosna je Šaleška dolina, mlado mesto Velenje in ponosni so naši delovni ljudje, da nam je bila zaupana zahtevna in odgovorna naloga gostitelja te veličastne manifestacije slovenskega ljudstva. Veseli nas prisotnost in iz vsega srca pozdravljamo naše drage goste: tovariša predsednika republike Josipa Broza Tita s soprogo, tovariša Edvarda Kardelja, delegacijo SFRJ, delegacijo SR Srbije, Hrvatske, Bosne in Hercegovine, Črne gore in Makedonije, predstavnike javnega in političnega življenja SR Slovenije na čelu s tovarišem Francem Popitom.«* Med gosti je pozdravil tudi predstavnike Zveze slovenskih organizacij iz Koroške, Slovenske kulturno-gospodarske zveze iz Italije, Zveze koroških partizanov, Zveze partizanov iz Italije, predstavnike borčevskih organizacij Avstrije, antifašistične organizacije ANPI iz Italije, obmejnih občin avstrijske Koroške in Štajerske, javnega življenja sosednje Avstrije. Proslava je po Krapeževih besedah imela dvojni namen: *»Z njo želimo počastiti spomin na tiste čase, ko so naši narodi za ceno krvi in življenj začeli graditi svobodo in nove družbene odnose. Pokazati želimo tudi našo moč in trdno odločnost, da do konca zgradimo tisto, za kar smo se odločili – bolj človeško in bogatejšo družbo.«* Mitja Ribičič je na proslavi govoril o boju slovenskega naroda in pomenu Osvobodilne fronte.⁶³

Zbrana množica je seveda nestrpno čakala tudi govor častnega gosta, jugoslovanskega predsednika Josipa Broza Tita, in ga naposled tudi dočakala.

⁶² »Se še spominjaš, tovariš ...,« Šaleški rudar, 9. 5. 1969, št. 9, str. 4.

⁶³ »Pozdravni govor predsednika prireditvenega odbora Velenje inž. Petra Krapeža,« Šaleški rudar, 9. 5. 1969, št. 9, str. 4.

»Tovarišice in tovariši. Dovolite mi, da vam, ki ste tukaj, in vsemu slovenskemu narodu čestitam dan Osvobodilne fronte, ki je odigrala zgodovinsko vlogo v boju za osvoboditev Slovenije in v skupnem boju vseh narodov Jugoslavije. /.../ Tistim, ki jih ni več in ki bi se morali skupaj z vsemi nami veseliti zaradi vsega, kar smo do sedaj dosegli, in vsega, kar sedaj imamo, izražamo svojo globoko hvaležnost in večno bomo hranili spomin na njihova herojska dejanja. /.../ Rezultati, ki smo jih doslej dosegli, nam vlivajo dovolj ohrabritve. Zadosti je, glejte, danes pogledati, kakšno je videti Velenje. Tu, kjer so nekdaj stale barake in podrtije, kjer je delavec živel pod najslabšimi pogoji, je zrasklo čudovito mesto, da ne govorimo o tem, kako se je spremenila zavest ljudi in kako so le-ti glede vsega videti drugačni. To je tisto, kar mora veseliti vse, posebno pa še nas, borce, ki smo sodelovali v vojni in se borili za to, kar sedaj imamo. Vendar vsega tega ne bi dosegli, ko bi naš narod v velikanski večini doumel ta boj in ga sprejel kot svojega. Da smo uspeli, to ni zasluga samo tistih, ki so nosili puško in mitraljez, temveč tudi vseh ljudi, ki so nas hranili in nam dajali zadnjo skorjo kruha, da smo se lahko borili. Zasluga je torej vsega naroda, da je bil naš herojski boj zmagoslaven. Ob koncu, dragi moji prijatelji, želim vsem delavcem in delavkam in vsemu ljudstvu tega kraja veliko sreče in uspeha pri nadaljnjem ustvarjalnem delu.«⁶⁴

Ker je bil gospodarski razvoj Velenja v razmahu, so se zanj zanimali številni jugoslovanski in slovenski politiki. Eden od njih je bil tudi predsednik republiškega izvršnega sveta Stane Kavčič, ki je rudarsko mesto obiskal marca 1970, in sicer v spremstvu člana republiškega izvršnega sveta Franca Razdevška. Najprej sta obiskala Gorenje, kjer sta ju pozdravila Ivan Atelšek in Nestl Žgank. Razgovora v sejni sobi so se udeležili še predsedniki skupščin občin Velenje, Mozirje in Slovenj Gradec. Ob obisku Gorenja je le-tega pohvalil: *»O Gorenju je mogoče govoriti le dobro, o superlativih. Je eno najboljših slovenskih in jugoslovanskih podjetij. Hitro naraščanje proizvodnje je rezul-*

⁶⁴ »Predsednik Tito: „Zasluga vsega naroda je, da je bil naš herojski boj zmagoslaven!“«, Šaleški rudar, 9. 5. 1969, št. 9, str. 1.

tat dobrega dela, uvajanja svobodne tehnologije, planiranja na daljši rok in solidne kvalitete izdelkov. Lahko bi si samo želeli, da bi imeli še več takih podjetij, kot je Gorenje. Če bi imeli vsaj 30 do 40 takih podjetij, kot je Gorenje, bi dosegli še hitrejši napredek. Kolektivu Gorenja zato izrekam za dosedanje uspehe vse priznanje!» Nato je imel Kavčič še ločen sestanek s predstavniki velenjske občine, ki so ga seznanili s predvidevanji za razvoj občine v prihodnjih petih letih. Gosta je zanimal predvsem prihodnji razvoj srednjega šolstva v Velenju in predlagal je izdelavo dolgoročnejšega načrta za njegov razvoj, ki ga je terjal hiter razvoj gospodarstva, zaradi česar je menil, da je treba srednje šole začeti odpirati čim prej oziroma oddelke teh šol.⁶⁵

Po dveh letih, in sicer 12. septembra 1972, nas je vnovič obiskal predsednik izvršnega sveta Slovenije Stane Kavčič, ki je opravil več plodnih razgovorov z gospodarstveniki in političnimi predstavniki velenjske občine. Obiskal je Gorenje, šolski center, rudnik in termoelektrarno. Spremljal ga je direktor republiškega zavoda za planiranje Jože Novinšek. V pogovorih je Nestl Žgank poudaril, da sodi občina Velenje po ustvarjenem dohodku na šesto mesto v Sloveniji, medtem ko jo proračunska sredstva uvrščajo med nerazvite, zaradi česar občina ni mogla v zadostni meri reševati zahtev komunalnega standarda, šolstva, kulture, zdravstva in varstva. Kavčič se je s povedanim strinjal in poudaril, da je Velenje doseglo stopnjo gospodarskega razvoja, ko ni več mogoče gledati samo na gospodarski razvoj, temveč je treba videti tudi komunalno ureditev, urbanizacijo in vse tiste izgradnje, ki dvigujejo standard občanov. »*Velenje ni več provinca, Velenje je sodoben urbani center, moderno mesto z vsemi tehničnimi zahtevami,*« je gost pomembno poudaril.⁶⁶

16. maja 1977 sta Velenje obiskala predsednik republiške konference SZDL Mitja Ribičič in podpredsednica SZLDL Valentina Tomlje. Predstavniki glavnega odbora za postavitev skulpture predsednika Tita, ki je bila naročena ravno za to leto, so

⁶⁵ »Stane Kavčič v Velenju,« Šaleški rudar, 27. 3. 1970, št. 7, str. 1, 8.

⁶⁶ »Stane Kavčič v Velenju in Šoštanju, „Velenje ni več provinca, niti ni zaprto mesto“,« Šaleški rudar, 22. 9. 1972, št. 14, str. 1, 3.

gosta podrobno seznanili s pripravami na to veliko manifestacijo v okviru praznovanja dneva samoupravljalcev in v počastitev zgodovinskih obletnic Zveze komunistov in Tita. Predstavniki elektroenergetskega kombinata občinske skupščine in občinskih vodstev družbenopolitičnih organizacij so gosta seznanili tudi s težavami, ki jih je povzročalo izkoriščanje zalog velenjskega lignita. Zaradi rudarskih del je bilo že takrat prizadetih 400 ha površin, zaradi česar so se zaradi večjega izkopavanja premoga in odpiranja novih kopnih polj ugreznine le še širile. Opozorili so, da škode velenjska občina ne bo mogla sama kriti, saj so odškodnine znašale 5 do 7 %, kar je bilo precej nad tovrstnim povprečjem tudi v svetu. Gosta sta si tudi na kraju samem ogledala posledice rudarjenja v Šaleški dolini.⁶⁷

Leta 1977 je Tito praznoval 85. rojstni dan, zato so se temu poklonili tudi v Velenju, in sicer z že omenjeno skulpturo, ki še danes stoji v središču Velenja, na Titovem trgu, saj je predsednik nekajkrat obiskal Velenje in v to rudarsko mesto, kot smo že pisali, pripeljal visoke goste. Junija 1977 je bil v *Našem času* objavljen članek o vseh obiskih maršala Tita v Velenju. Prvi se je zgodil 19. avgusta 1958, ko je bilo rudarsko mesto že navsezgodaj okrašeno s cvetjem in zastavami. »*Po cestah so hodili rudarji v slovesnih črnih uniformah in se zbirali pred Novim jaškom.*« Tudi drugi velenjski prebivalci so se ob 10. uri zbrali pred jaškom velenjskega rudnika. Ko je Tito prispel na zbirni prostor, je rudarska godba zaigrala himno. Franc Leskošek - Luka, ki ga je sprejel, mu je predstavil direktorja rudnika Velenje Nestla Žganka. Tito si je ogledal nekatere sodobne naprave rudnika, nakar sta mu bila pojasnjena razvoj in modernizacija rudniških naprav. Predsednika so zanimali predvsem proizvodni in delovni pogoji, investicije in stanovanjska gradnja, medtem ko je bila v središču pozornosti življenjska raven delovnih ljudi. V spomin-sko knjigo je zapisal: »*Presenečen sem nad vsemi uspehi naših delovnih ljudi. Na tolikšne uspehe so lahko ponosni ne le rudarji in inženirji, temveč tudi vsi naši narodi.*« V kasnejšem pogovoru

⁶⁷ »Mitja Ribičič obiskal Velenje,« *Naš čas*, 19. 5. 1977, št. 20, str. 1;
»Prizadetih že 400 ha površin,« *Naš čas*, 19. 5. 1977, št. 20, str. 3.

je povedal, da si ni predstavljal tolikšnega napredka. Hkrati ga je zanimalo, ali v Velenje prihaja veliko obiskovalcev. Pogovarjal se je tudi z direktorjem termoelektrarne Šoštanj o tamkajšnjih težavah. Zakusko so mu pripravili v restavraciji ob jezeru, nato si je ogledal še novo rudarsko naselje.⁶⁸

Svečanost na trgu ob odprtju spomenika Josipu Brozu Titu,

vir: Wikimedia commons.

O drugem obisku smo pisali že na začetku tega poglavja, zato se na tem mestu ne bomo ponavljali. Tretji obisk je sledil 30. avgusta 1963, ko je v Velenje pripeljal Nikito Hruščova. Začetek poročila o obisku predsednika Tita in njegove soproge Jovanke se je glasil takole: *»Sami nismo vedeli, kdaj je pred nami zrastle kot otipljiva fatamorgana velenjska pravljica. To mesto – park je izzvalo začudenje vseh, ki so se prvič srečali z njim. Strumno vzravnana četa rudarjev v svojih lepih uniformah je čakala ob vhodu. Po ogledu nekaterih strojev in odkopnega kompleksa so se obiskovalci odpeljali proti mestu in mimo prelepih stanovanjskih hiš, ki so vzbujale izredno zanimanje.«*

⁶⁸ »Obiski ljubljene Maršala TITA v Velenju,« Naš čas, 24. 6. 1977, št. 25, str. 2–3.

Skupaj z Nikito Hruščovom je nastopil na govorniškem odru in med drugim povedal: *»Prišli smo sem, da bi pokazali našim dragim gostom Velenje, kjer se lahko delovni kolektiv zares pohvali z lepimi uspehi, in da bi se srečali z vami. V tem, kar ste ustvarili, se lepo zrcalijo uspehi v socialistični izgradnji.«* »Predsednik je obšel zbrane enote. Preden pa se je povzpел na tribuno, ga je ustavila skupina tabornikov, ki je njemu in ženi Jovanki izročila šopke cvetja. Na tribuni je predsednika Tita najprej pozdravil v imenu delovnih ljudi Slovenije rudar Jože Kandolf, zatem pa je iz sosednje tribune zadonela iz stoterih mladih grl pesem „Lepo je v naši domovini biti mlad“.⁶⁹

Tudi konec sedemdesetih let so se nadaljevali obiski jugoslovanskega političnega vrha. 24. aprila 1978 je Velenje obiskal Edvard Kardelj, član predsedstva Jugoslavije in ZKJ. Spremljala sta ga žena Pepca in podpredsednik republiškega izvršnega sveta Zvone Dragan. V Gorenju sta dobrodošlico gostu izrazila Branka Cvejič in Ljubo Starc. Pogovoru v SOZD-u Gorenje so se pridružili še Janez Zahrastnik, Janez Miklavčič in Franjo Korun ter direktor Ivan Atelšek. Kardelj si je poleg Gorenja ogledal na Selu eksperimentalno tovarno za proizvodnjo prostorskih elementov, za katero sta združila delo in sredstva TGO Gorenje in GIP Vegrad. Ob koncu obiska si je ogledal še Rdečo dvorano, središče mesta in razstavo del Božidarja Jakca.⁷⁰ Manj kot deset mesecev pozneje, 10. februarja 1979, je po težki bolezni Edvard Kardelj preminil. Tudi v Velenju je bila prirejena žalna slovesnost, na kateri so se zbrali delegati vseh treh zborov občinske skupščine, družbenopolitičnih organizacij, skupščine občine, krajevnih skupnosti in drugi. Govor je pripravil Franjo Korun.⁷¹ Tako kot ob Titovem 85. rojstnem dnevu je tudi ob Kardeljevi smrti *Naš čas* pripravil prispevek o njegovih obiskih v Velenju. Ti obiski so bili trije (po datumu sodeč v bistvu dva). 27. aprila

⁶⁹ »Obiski ljubljene Maršala TITA v Velenju,« *Naš čas*, 24. 6. 1977, št. 25, str. 2–3.

⁷⁰ »Edvard Kardelj na obisku v Velenju,« *Naš čas*, 28. 4. 1978, št. 17/18, str. 1.

⁷¹ »Naša globoka žalost za revolucionarjem,« *Naš čas*, 16. 2. 1979, št. 6, str. 2.

1969 je bil prisoten na osrednji slovenski proslavi »Štajerska in Koroška v revoluciji«, ko je Velenje obiskal tudi Tito. Naslednji dan je z ženo Pepco in sekretarjem medobčinskega sveta Zveze komunistov Celje Janezom Zahrastnikom obiskal velenjsko občino in Gorenje. Tretji oziroma drugi obisk je bil tisti 24. aprila 1978.⁷²

Ob dnevu žena je 8. marca 1979 Velenje obiskala Zora Tomič, članica predsedstva Zvezne konference SZDL Jugoslavije in predsednica sveta za vprašanja družbenoekonomskega in političnega položaja žensk pri Zvezni konferenci SZDL in predsednica odbora za mednarodno leto otroka v Jugoslaviji. Predstavniki občine so jo seznanili, kaj so v Velenju za otroke že naredili. Ogledala si je vzgojno-varstveni zavod Vrtiljak in obiskala Gorenje, kjer jo je zanimal predvsem položaj delavk. Tomičeva je v Rdeči dvorani spregovorila kot osrednja govornica na osrednji proslavi v počastitev mednarodnega praznika žena.⁷³

Konec oktobra 1979 se je v Velenju dva dni mudil predsednik Zveznega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije, armadni general Kosta Nadj. Spremljala sta ga šef kabineta predsednika Zveznega odbora Božo Munčan in svetovalec v Zveznem odboru Jovo Popović. Pospremili so jih tudi predstavniki zveze združenj borcev Dravograd, pri katerih je bil visoki gost na obisku dan prej. Predstavniki družbenopolitičnih organizacij in velenjske občine so goste seznanili s hitrim razvojem Velenja ter spregovorili o organiziranosti, pomenu in vlogi organizacij zveze združenj borcev. Kosto Nadj so odpeljali še na Graško goro, kjer si je ogledal spomenik Nošenje ranjencev in spominski muzej. Nato si je ogledal še Titovo skulpturo na Titovem trgu.⁷⁴

⁷² »Obiski Edvarda Kardelja v Velenju,« Naš čas, 16. 2. 1979, št. 6, str. 3.

⁷³ »Zora Tomič v Velenju,« Naš čas, 16. 3. 1979, št. 10, str. 1.

⁷⁴ »Kostja Nadj v Velenju,« Naš čas, 2. 11. 1979, št. 43, str. 1.

Gospodarski obiski

Ker je bilo Velenje v šestdesetih in sedemdesetih letih mlado mesto, ki se je ekstenzivno razvijalo tako rudarsko kot gospodarsko, so kraj obiskali številni domači in tuji gosti, da bi si ogledali ta »čudež«, se seznanili z njegovimi dobrimi praksami, ki so pripomogle k razvoju, in si izmenjali izkušnje. Največkrat so se seveda zanimali za Rudnik lignita Velenje in proizvodnjo bele tehnike v Gorenju. Zanimanje je vzbudil tudi Rudarski šolski center. Največji razmah, zaradi česar je mesto tudi tako hitro rastlo, je bil opazen v industriji in rudarstvu. Na začetku šestdesetih let preteklega stoletja so začele nastajati prve proizvodne dvorane Tovarne gospodinske opreme Gorenje, ki je kmalu postala ena glavnih opor industrijskega razvoja Šaleške doline, a hitro je Gorenje prineslo tudi evropski gospodarski vzpon in ugled Velenja. Rudnik lignita Velenje je že pred drugo svetovno vojno predstavljal večje zaposlitveno središče v Velenju. Povečan izkop je zahteval tudi večje število zaposlenih, zaradi česar je Velenje postalo tudi eno pomembnejših slovenskih imigracijskih središč. Da bi spodbudili tudi zaposlitev žensk, je bilo ustanovljeno že omenjeno Gorenje. Najvišjo zaposlitveno raven je mlado rudarsko mesto doseglo v letih 1971–1981, ko se je v občini zaposlilo več kot 1.200 novih delavcev. Zaradi tega so zrastle tudi potrebe po novih stanovanjih, in tako je bilo teh leta 1975 že več kot 10.000.⁷⁵

Kot omenjeno, je gospodarski razcvet v Šaleško dolino privabljal številne tuje in domače zanimive goste, ki so želeli spoznati tukajšnje prakse delovanja in morebiti skleniti kakšno sodelovanje. Tako sta se konec junija 1967 v Velenju mudila belgijska sindikalista Jan Olyflaegers in Onesime Duvivier, ki sta si ogledala delovišče v jami. Sprejel ju je tudi predsednik republiškega odbora sindikata delavcev rudarstva in industrije Srečko Globačnik. Gosta sta bila izjemno navdušena nad videnim v Velenju.⁷⁶

⁷⁵ Vrbič, *Velenje 2002*, str. 76.

⁷⁶ »Belgijska sindikalista v Velenju,« *Šaleški rudar*, 20. 7. 1967, št. 13, str. 2.

30. oktobra 1967 je bilo Velenje deležno obiska iz daljne Japonske. Obiskala ga je namreč delegacija generalnega sveta sindikalistov Japonske, ki je bila gost centralnega sveta ZSJ. Delegacijo je vodil predsednik generalnega sveta Toshikatsu Horli, spremljali so ga še Scunichi Yamasaki, Masakiyo Suzuki, Matsuzo Arakava in Akio Mishima. Cilj obiska je bil seveda RLV, v katerem so si ogledali novi jašek, rudarske naprave, nato še stanovanjsko naselje, stanovanja rudarjev in kulturni dom, pri čemer so bili navdušeni nad skrbjo za rudarje in urejenostjo rudarskega mesta. Iz Velenja so se odpeljali neposredno v Beograd na zaključne pogovore, kjer jih je sprejel Tito.⁷⁷

14. in 15. novembra 1969 je bilo Velenje prizorišče srečanja trgovcev iz vse Slovenije. Najprej je potekal plenarni volilni sestanek trgovine, ki ga je sklical svet za trgovino Gospodarske zbornice Slovenije. Slovenski trgovci so med dvodnevним bivanjem v Velenju izrekli posebno priznanje domačemu trgovskemu podjetju ERA, ki je poskrbelo za bogato zakusko v kulturnem domu.⁷⁸

Na začetku februarja 1970 so Velenje obiskali poljski gospodarstveniki, in sicer štiričlanska delegacija, ki jo je vodil poljski trgovinski ataše iz Beograda. V delegaciji je bil tudi direktor poljskega združenja proizvajalcev aparatov za široko potrošnjo. S predstavniki Gorenja so gostje razpravljali o možnostih za sodelovanje pri proizvodnji pralnih strojev.⁷⁹

Na začetku aprila 1970 je Gorenje obiskala delegacija sovjetskega dela Jugoslovansko-sovjetske komisije za znanstveno tehnično sodelovanje. Gostje iz SZ so se zanimali za sodobno tehnologijo in organizacijo dela v Gorenju ter po ogledu tovarne izjavili, da ima Gorenje široke možnosti za še večji razvoj in še večjo uveljavitev na tujih trgih. Ob tem so predstavnike Gorenja povabili, naj tudi oni obiščejo SZ in se seznaniijo s proizvodnjo

⁷⁷ »Japonski sindikalisti obiskali Velenje,« Šaleški rudar, 9. 11. 1967, št. 19, str. 1.

⁷⁸ »Trgovci iz Slovenije v Velenju,« Šaleški rudar, 28. 11. 1969, št. 21, str. 5.

⁷⁹ »Poljski gospodarstveniki v Velenju,« Šaleški rudar, 13. 2. 1970, št. 3, str. 1.

gospodinjskih aparatov pri njih.⁸⁰

22. septembra 1970 je Gorenje obiskala gospodarska vladna delegacija LR Kitajske, ki jo je vodil kitajski veleposlanik v Jugoslaviji Cheng Tao. Goste sta v Gorenju sprejela pomočnik glavnega direktorja Jože Herlah in Gregor Švajger. Po obisku in pogovoru je sledilo kosilo v hotelu Paka.⁸¹ Kitajska gospodarska delegacija je Gorenje vnovič obiskala 10. septembra 1971. Vodil jo je minister za lahko industrijo Chien Chi-Kuanga. V Gorenju je direktor za tehniške posle Oskar Pistor goste seznanil z razvojem podjetja in jim razkazal tovarniške objekte.⁸²

14. oktobra 1970 je Velenje obiskala madžarska vladno-gospodarska delegacija, ki si je ogledala Gorenje. Delegacijo je vodil pomočnik ministra za industrijo dipl. inž. Istvan Kovacs. Pred tem je Gorenje že sklenilo petletno pogodbo o kooperacijskem sodelovanju z Madžarsko tovarno IMI. Predstavniki delegacije so izrazili željo, da bi Gorenje vzpostavilo sodelovanje tudi z drugimi madžarskimi proizvajalci, še zlasti na področju elektronike in hladilne tehnike. Kovacs je poudaril, da bodo madžarske oblasti pri tem nudile vso pomoč Velenjčanom pri širjenju sodelovanja z madžarskimi partnerji.⁸³

19. februarja 1971 je Velenje obiskala tričlanska delegacija centralnega sveta sindikatov ZSSR ter se na občinskem sindikalnem svetu pogovarjala o politiki in načinu financiranja stanovanj v občini Velenje. Pri tem so izkoristili čas in si ogledali mlado rudarsko mesto. Delegacijo je vodila Lidija Avgustovna - Kubnjak, v njej sta bila še Genadij Makarov in V. Černorcev.⁸⁴

Sredi decembra 1970 smo bili deležni še enega zanimivega obiska, saj je Velenje obiskala štiričlanska delegacija Generalne unije delavcev Alžirije (UGTA) z generalnim sekretarjem

⁸⁰ »Obisk v Gorenju,« Šaleški rudar, 10. 4. 1970, št. 8, str. 1.

⁸¹ »Kitajska delegacija v Gorenju,« Šaleški rudar, 2. 10. 1970, št. 19, str. 6.

⁸² »Kitajski delegati v Gorenju,« Šaleški rudar, 24. 9. 1971, št. 15, str. 1.

⁸³ »Madžarska vladno-gospodarska delegacija v Gorenju,« Šaleški rudar, 30. 10. 1970, št. 21, str. 2.

⁸⁴ »Delegacija sovjetskih sindikalistov v Velenju,« Šaleški rudar, 26. 2. 1971, št. 4, str. 4.

Bennikousom Abdelkaderjem; ta je bila gost Zveze sindikalistov Jugoslavije. Delegacija, ki jo je spremljal med drugim tudi podpredsednik Republiškega sveta ZSS Ivo Tavčar, se je v Velenju pogovarjala zlasti o nekaterih vprašanjih v zvezi z našim komunalnim sistemom in vlogi občine pri tem.⁸⁵

16. novembra 1973 je RLV obiskala tričlanska sindikalna delegacija rudarjev iz Poljske, ki so jo sestavljali podpredsednik centralnega odbora Sindikata poljskih rudarjev Josef Siwiec, Tadeuš Urbančik, član predsedstva centralnega odbora, in predsednik rudarskega odbora sindikata v kombinatu rudnikov Boleslav ter Antoni Jazvinski, inštruktor v kombinatu teh rudnikov. Delegacijo je spremljal Miomir Đorić, član zveznega odbora Sindikata delavcev industrije in rudarstva Jugoslavije. Delegacija se je zanimala predvsem za razvoj samoupravnih odnosov RLV, njegove tehnološke težave pri pridobivanju premoga in za rast družbenega standarda rudarjev.⁸⁶

Aprila 1973 je Gorenje obiskala delegacija deželnega komiteja KP Italije iz dežele Veneto, ki jo je vodil sekretar komiteja Rino Serri. Predstavnik italijanski komunistov so seznaniли z razvojem tovarne, nakar so si ogledali proizvodne prostore.⁸⁷

6. septembra 1973 se je v Velenju in Zavodnjah mudil predsednik skupščine SRS Sergej Kraigher. Sprejeli so ga predstavniki občine in občinskih družbenopolitični organizacij. Na obisku v Gorenju ga je pozdravil direktor Ivan Atelšek. V Zavodnjah si je gost ogledal Ročnikovo domačijo. Popoldne se je v Rudarskem šolskem centru dve uri pogovarjal o šolstvu in zdravstvu.⁸⁸

Oktobra so nas obiskali francoski sindikalisti, in sicer štiričlanska delegacija francoskih učiteljev SNI, ki jo je vodil generalni sekretar André Quliac. V Jugoslaviji so se namreč želeli

⁸⁵ »Delegacija UGTA v Velenju,« Šaleški rudar, 25. 12. 1970, št. 25, str. 2.

⁸⁶ »Obisk iz Poljske,« Rudar – Priloga – Informator, 28. 11. 1973, št. 8, str. 1.

⁸⁷ »Italijanski komunisti v Gorenju,« Naš čas, 13. 4. 1973, št. 8, str. 1.

⁸⁸ »Predsednik Kraigher v Velenju in Zavodnjah,« Naš čas, 7. 9. 1973, št. 25, str. 1.

publižje seznaniti s sistemom izobraževanja in delom sindikata delavcev družbenih dejavnosti. V Velenju so jih sprejeli podpredsednik republiškega odbora SDDD Slovenije Igor Ponikvar, predsednik medobčinskega odbora SDDD Velenje Stane Žula in vodja pedagoškega pouka na Rudarskem šolskem centru Jože Miklavc. Gostje so bili ob prihodu presenečeni, saj so pričakovali, da prihajajo v rudarsko mesto in da bo Velenje podobno drugim industrijskim mestom v Evropi, zamegljeno, s klasičnimi delavskimi stanovanji.⁸⁹

13. junija 1974 je Gorenje obiskal podpredsednik Ljudske republike Madžarske dr. Matyas Timar, ki je bil na tridnevem uradnem obisku v Sloveniji. Ob obisku v Gorenju je poudaril, da je sodelovanja med Jugoslavijo in Madžarsko zelo malo in da bi bilo prav, da bi stanje izboljšali. Glede sodelovanja z Gorenjem je omenil, da bi bilo najbolje pripraviti razstavo, ki bi bila namenjena samo madžarskim in našim strokovnjakom. Ob takšni razstavi bi lahko ugotovili, kje so možnosti za sodelovanje med tovrstnimi podjetji obeh držav.⁹⁰

Na začetku junija 1975 je *Naš čas* pisal, da bo Velenje v kratkem obiskal indijski veleposlanik, saj je Modni salon Velenje v zadnjem mesecu okrepil sodelovanje z indijskimi trgovskimi podjetji, saj so izdelke iz indijskega blaga potrošniki na našem trgu dobro sprejeli. Indijski diplomat P. N. Menon naj bi v Velenje prispel 14. junija, ko naj bi ga sprejel Nestl Žgank, nato pa naj bi si ogledal proizvodne prostore Modnega salona in »Salon M«.⁹¹ Uglednega indijskega gosta sta ob prihodu v Velenje najprej pozdravila Vida Majhen, predsednica delavskega sveta Modnega salona, in Ivo Murkovič, medtem ko mu je predsednik skupščine občine Nestl Žgank v prostorih skupščine priredil pristrčen sprejem. Med kratkim pogovorom je veleposlanika Manona seznanil z gospodarskim razvojem Velenja v zadnjih tridesetih letih. Indijski diplomat si je nato ogledal proizvodne prostore Modnega salona ob Koroški cesti in se nato precej

⁸⁹ »Francoski sindikalisti v Velenju,« *Naš čas*, 26. 10. 1973, št. 312, str. 2.

⁹⁰ »Visoki gost v Gorenju,« *Naš čas*, 21. 6. 1974, št. 23, str. 2.

⁹¹ »Indijski veleposlanik obiše Velenje,« *Naš čas*, 6. 6. 1975, št. 21, str. 1.

zadržal v Salonu M, kjer so dan prej odprli teden Indije.⁹² Tudi avgusta 1976 je bil Modni salon deležen obiska iz Indije, saj so odprli teden Indije in je bilo mogoče kupiti številne indijske izdelke. Na otovoritvi je bil gost tudi priljubljeni indijski igralec Manni Alhuwalia, ki se je s predstavniki Modnega salona sestal na pogovorih o sodelovanju. Manni Alhuwalia ni bil samo filmski igralec, temveč tudi lastnik tovarne konfekcije iz tekstilnega blaga. Izrazil je navdušenje nad Slovenijo ob svojem prvem obisku, prav tako nad prijaznostjo naših ljudi.⁹³

28. maja 1975 je Velenje po obisku predstavnikov skupščine občine Velenje v Splitu obiskala petčlanska delegacija iz Splita, in sicer predsednik skupščine Vjekoslav Vidjak, predsednik izvršnega sveta Ante Skataretiko, predsednik ZRVS Dušan Veselinović in direktorja splitskih podjetij Termofriz in IRET – Radio elektronske naprave Split. Ob srečanju z Nestlom Žganekom jih je presenetil podatek, da je v Šaleški dolini zaposlenih 18.000 ljudi. Beseda je stekla tudi o možnostih tesnejšega gospodarskega sodelovanja obeh mest. Gostje so obiskali Gorenje, Rudarski šolski center in velenjsko knjižnico. Dogovorili so se o možnosti podpisa listine o pobratenju.⁹⁴

26. februarja 1976 so Gorenje obiskali partnerji iz Romunije, in sicer podpredsednik romunske vlade Gheorghiu Oprea s sodelavci, spremljal pa jih je republiški sekretar za industrijo Ivo Klemenčič. Delegacija si je najprej ogledala proizvodnjo Gorenja, nato so se sestali s predstavniki združenih industrijskih podjetij in tovarne gospodinjske opreme Gorenje. Govorili so tudi o sodelovanju in povezovanju med Iskro in Gorenjem. V središču pozornosti je bila razprava o možnostih za sodelovanje romunskih in jugoslovanskih proizvajalcev strojev in opreme za gospodinjstvo. Začeli naj bi sodelovati v proizvodnji pralnih strojev.⁹⁵

⁹² »Indijski veleposlanik gost Modnega salona,« Naš čas, 20. 6. 1975, št. 23, str. 2.

⁹³ »V Modnem salonu v Velenju odprli Teden Indije,« Naš čas, 20. 8. 1976, št. 31, str. 1.

⁹⁴ »Obisk delegacije iz Splita,« Naš čas, 6. 6. 1975, št. 21, str. 4.

⁹⁵ »Gorenje s partnerji iz Romunije,« Naš čas, 5. 3. 1976, št. 9, str. 1.

15. septembra 1977 je Velenje obiskala delegacija poljske združene delavske partije iz Katowic. Goste je spremljal sekretar izvršnega komiteja predsedstva CK ZK Franc Šetinc. Delegaciji je načeloval Zdislaw Legomski, član centralnega komiteja KP. Gostje so si najprej ogledali mestno središče in nato obiskali Gorenje, v katerem so se poleg drugega seznanili tudi z dotedanjim sodelovanjem Gorenja s proizvajalci bele tehnike na Poljskem. In ravno s poljskimi partnerji je začelo Gorenje razširjati kooperacijsko proizvodnjo, saj so na osnovi dokumentacije Gorenja na Poljskem izdelovali več izdelkov bele tehnike. Naraščati je začel tudi izvoz.⁹⁶

Morda ne tako visok obisk, a zaradi besed, namenjenih mlademu rudarskemu mestu, je smiselno v ta članek umestiti tudi obisk delegacije iz Kikinde v Srbiji. Namreč predstavniki občinske konference ZK, kmetijskega kombinata in tovarne Gorenje – Petar Drapšin so si med obiskom Velenja ogledali tudi drugi vzorčni sejem SOZD-a Gorenje in zanimivosti Šaleške doline, nakar so se 21. oktobra 1977 sestali še s predstavniki občinske skupščine in občinskih vodstev družbenopolitičnih organizacij. Sekretar komiteja občinske konference ZK Kikinda Nikola Barošević je takole ocenil obisk in pogovore v Velenju: *»Delegacija občine Kikinda je obiskala Velenje v dneh drugega vzorčnega sejma SOZD-a Gorenje, v katerega je vključena tudi tovarna pohištva Petar Drapšin iz Kikinde. Navdušeni smo nad podobo Velenja, njegovo ureditvijo in prebivalci, skratka nad vsem, kar smo videli. /.../ Dobri odnosi in uspešno sodelovanje pa terjajo, da medsebojne stike in sodelovanje v obojestransko korist še okrepimo.«*⁹⁷ SOZD Gorenje je obiskal tudi zvezni sekretar za finance Momčilo Cemović, ki ga je spremljala republiška sekretarka za finance Milica Ozbič. Predstavniki SOZD-a Gorenje so gosta seznanili s težavami, s katerimi so se srečevali pri vključevanju v mednarodno delitev dela. Cemović je med pogovorom dejal, da mora »doseženi razvoj Gorenja navdušiti slehernega našega občana«.⁹⁸

⁹⁶ »Gostje s Poljske v Velenju,« Naš čas, 30. 9. 1977, št. 38, str. 1.

⁹⁷ »Delegacija Kikinde v Velenju,« Naš čas, 28. 10. 1977, št. 42, str. 1.

⁹⁸ »Momčilo Cemović v Velenju,« Naš čas, 28. 10. 1977, št. 42, str. 1.

11. in 12. junija 1979 je Velenje obiskala desetčlanska delegacija tehničnih strokovnjakov ministrstva premogovništva in zunanjetrgovinskega ministrstva LR Kitajske. Prvi dan jih je sprejel v. d. predsednika kolegijskega poslovnega organa REK Velenje Mirko Bizjak in jim predstavil največji slovenski elektroenergetski kombinat, nato so si gostje ogledali premogovnik. Popoldne so si ogledali delovno organizacijo Elektro strojna oprema Velenje in se seznanili s programom proizvodnje opreme za potrebe premogovništva. Drugi dan jih je sprejel Franjo Korun, nato so obiskali še rudarski elektroenergetski kombinat, kjer jih je vodil predsednik delovne skupine jugoslovanskih OZD, zainteresiranih za izgradnjo rudnika premoga za koksiranje na Kitajskem in nakup premoga za koksiranje inž. Darko Škobern. Na koncu so si ogledali še nekatere kulturne in zgodovinske zanimivosti Šaleške doline.⁹⁹

Drugi pomembni obiski

A Velenje v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja ni gostilo samo državnikov in drugih visokih gostov, temveč tudi predstavnike različnih združenj z območja nekdanje skupne države. Morda ne tako visok, a vendarle z nekim pomenom, je bil obisk komsomolcev (komunistične mladinske organizacije) iz Sovjetske zveze, ki so jih konec februarja 1962 sprejeli predsednik Občinskega ljudskega odbora Šoštanj Peter Šprajc, sekretar Občinskega komiteja LM Milan Šterban, predsednik Socialistične zveze delovnih ljudi Velenje Jože Volk in drugi predstavniki ljudske mladine. Ob zaključnem razgovoru v hotelu Paka so se gostje zanimali za delo mladinske organizacije in povedali, da so z vsem videnim in slišanim zadovoljni, in zaželeli, da bi v Jugoslaviji zgradili še več podobnih mest.¹⁰⁰

15. septembra 1962 je v Velenje prišel zelo zanimiv gost, in sicer drugi sovjetski kozmonavt in vojaški pilot, major G. German Stepanovič Titov, ki ga je pred kulturnim domom pričakala

⁹⁹ »Kitajski strokovnjaki v Velenju,« *Naš čas*, 15. 6. 1979, št. 23, str. 21.

¹⁰⁰ »Komsomolci v Velenju,« *Rudar*, 1. 3. 1962, št. 4, str. 1 in 12.

večtisočglava množica. Titov, ki je leto poprej, 6. avgusta 1961, poletel v vesolje, je s soprogo Tamaro Vasiljevno z letalom najprej prispel v Ljubljano in od tam takoj po sprejemu predstavnikov oblasti odpotoval proti Velenju.¹⁰¹

Kozmonavt G. S. Titov, vir: »Drugi sovjetski kozmonavt – major Titov – med nami,« Rudar, 29. 9. 1962, št. 16–17, str. 1.

Velenje se ni razvijalo samo gospodarsko in izobraževalno, temveč tudi turistično. Tako je bilo eno zanimivejših srečanj skupščina Počitniške zveze Jugoslavije. Ta je namreč potekala 20. in 21. marca 1965 v dvorani občinske skupščine v Velenju. Na skupščini so bili prisotni generalni sekretar Turistične zveze Jugoslavije Dušan Marič, podpredsednik glavnega odbora SZDL Slovenije Franc Kimovec - Žiga, Miljenko Zrelac, član sekretariata CK ZMJ, sekretar Turistične zveze Bosne in Hercegovine Žarko Milaković, sekretar Turistične zveze Slovenije Boris Matejc, podpredsednik občine Velenje Tone Močilnik, predsednik občinskega odbora SZDL Velenje Franc Pristovšek in drugi. Predsednik Počitniške zveze Jugoslavije Tomislav Nišević je pred 100 delegati pohvalil velenjske organizatorje, da je

¹⁰¹ »Drugi sovjetski kozmonavt major Titov med nami,« Rudar, 29. 9. 1962, št. 16–17, str. 1.

bila to do zdaj ena najboljše pripravljenih, vsebinsko najbogatejša in najbolj obiskana skupščina. Zahvalo so predstavništva dobila tudi pisno. Na skupščini so delegati razpravljali o krepitvi materialne baze organizacije in nadaljnjem investiranju v mladinski turizem. Časnik *Rudnik* je zapisal, da ne moremo mimo dejstva, da je bilo Velenje izbrano kot organizator VII. redne skupščine Počitniške zveze Jugoslavije zaradi požrtvovalnega dela velenjskih »ferijalcev«. ¹⁰²

Julija leta 1965 je prišla na obisk petčlanska sindikalna delegacija iz Mongolije. Gostje so si ogledali zunanje rudniške naprave in novo Velenje. Zanimali so jih predvsem proizvodne težave, samoupravljanje ter naloga in vloga sindikalnih organizacij. ¹⁰³

Velenje se je v tem času pripravljalo še na en zanimiv obisk, in sicer je pripravljalo izseljenski piknik, saj je leto poprej predstavnik velenjskega turističnega društva vse navzoče v Ilirski Bistrici povabil v Velenje. Velenjski turistični delavci so se zato že od decembra 1966 pripravljali na to srečanje, ki je bilo določeno za 4. julij 1967. Piknik so organizirali v soorganizaciji s Slovensko izseljensko matico, medtem ko so za ta namen pri turističnem društvu ustanovili poseben 32-članski delovni odbor. Poleg tega osrednjega organa so ustanovili še naslednje komisije: za ureditev prireditvenega prostora, za pripravo kulturnega in zabavnega programa, za rediteljsko službo, za gostinstvo in trgovino, za tisk, propagando in fotografsko službo, za prodajo turističnega materiala in vstopnic, za sprejem gostov in organizacijo izletov, za informacije in menjavo tuje valute in za športni ribolov. Pričakovali so približno 10.000 gostov. Za kulturni program bi poskrbela domača Svoboda, sodelovala bi tudi Ladko Korošec in Janez Rohaček, medtem ko naj bi za glasbo in ples poskrbel ansambel Slaki. ¹⁰⁴ A ko je prišel težko pričakovani dan, jim jo je pošteno zagodlo vreme, saj je »lilo kot iz škafa«,

¹⁰² »Po skupščini počitniške zveze Jugoslavije,« *Rudar*, 17. 4. 1965, št. 5, str. 5.

¹⁰³ »Obiskali so Velenje,« *Šaleški rudar*, 1. 8. 1965, št. 8, str. 6.

¹⁰⁴ »Slovenski rojaki bodo prišli v Velenje,« *Pred izseljenskim piknikom*, 18. 5. 1967, št. 9, str. 2.

zaradi česar večjega dela kulturnega programa ni bilo mogoče izvesti. Eden od gostov, rojak Jože Dorjava, se je zato hudomušno pošalil: *»Najbolj zamerim organizatorjem, ker niso nevihte prestavili na naslednji dan.«* Kljub vsem vremenskim nevšečnostim izseljenski rojaki nad organizacijo niso bili razočarani, saj so se organizatorji in gostinci hitro znašli in goste povabili na pokrito teraso restavracije Jezero.¹⁰⁵

Maja 1969 je Velenje gostilo pionirsko Štirinajsto divizijo, in sicer le teden dni po Titovem obisku. Po prireditvi so se namreč zbrali pionirji po 500 kilometrov dolgem pohodu, ki so ga opravili po borbenih poteh Štirinajste divizije. Večina pionirjev iz Hrvaške in oddaljenih slovenskih krajev je prišla v Velenje že dan pred zaključno slovesnostjo. Ogledali so si razstavo v Rudarskem šolskem centru, Kajuhovo spominsko sobo, muzej v Velenjskem gradu in obiskali Kajuhov grob. Naslednji dan, 10. maja, se je na Titovem trgu zbralo okrog deset tisoč pionirjev, Velenjčanov in gostov iz obeh republik, med njimi tudi Franc Leskošek - Luka, Tone Vidmar - Luka, predstavnika IS Slovenije Zora Tomič, predsednik pionirske organizacije Hrvaške Velibor Jerbić, podpredsednik republiške konference SZDL Hrvaške Antun Krajnović, predsednica ZPM Slovenije Stanka Sagadin, namestnik republiškega sekretarja za kulturo in prosveto Boris Lipužič in drugi. Slovesnost se je začela ob 11. uri, ko je nad Velenjem zaokrožilo letalo z velikim transparentom *»Ljubimo domovino«*. *»Ozračje so pretresli strelji, za zastavonoši pa je na trg prikorakala prava pionirska 14. divizija, v kateri so bile 30-članske delegacije iz vseh slovenskih in hrvaških občin, po katerih se je prebijala Štirinajsta.«* Prisotne je pozdravil podpredsednik velenjske občine Drago Tratnik, dobrodošlico je izrekla še predsednica pripravljalnega odbora in pobudnica pionirskega pohoda ter zaključne slovesnosti Elfrida Ambrožič.¹⁰⁶

Velenje je gostilo tudi morda ne tako zveneč obisk, a vendarle omembe vreden, saj kaže na to, da je bilo mesto odprto

¹⁰⁵ »Prisrčna srečanja in nasmejani obrazi izseljencev – najboljšje plačilo organizatorjem za trud,« Šaleški rudar, 20. 7. 1967, št. 13, str. 2.

¹⁰⁶ »Več tisoč ljudi je pričakalo pionirsko Štirinajsto divizijo,« Šaleški rudar, 23. 5. 1969, št. 10, str. 4.

za obiskovalce z vzhoda in zahoda ter iz celotne skupne države ter je bilo primeren kraj za organizacijo novinarskih konferenc in pomembnih notranje- in zunajdržavnih sestankov. Sredi septembra so namreč Velenje obiskali avstrijski novinarji. Najprej so se mudili v Gorenju, kjer jih je tehnični direktor Oskar Pistor seznanil z razvojem in načrti največjega jugoslovanskega proizvajalca opreme in strojev za gospodinjstvo. Nato je v sejni sobi velenjske občine potekala tiskovna konferenca, na kateri so na vprašanja novinarjev odgovarjali član izvršnega sveta in predsedniki komiteja za turizem pri IS SRS inž. Franc Razdevšek, predsednik Turistične zveze Slovenije dr. Danilo Dougan in predstavniki Gospodarske zbornice Slovenije. Novinarje je seveda sprejel tudi predsednik velenjske občinske skupščine Nestl Žgank in jim pripravil kosilo v hotelu Paka.¹⁰⁷

Novembra 1971 smo sprejeli tudi obisk delegacije iz Vrnjačke Banje. Bratske vezi med Velenjem in Vrnjačko Banjo so se namreč stkale že leta 1941, ko je moralo precej ljudi iz naših krajev v pregnanstvo v Srbijo. Že na občinskem prazniku septembra je bila med drugim delegacija iz Vrnjačke Banje na osrednji proslavi, ki je k novo odkritemu spomeniku NOB položila venec. Novembra so se v Velenju nato mudili predstavniki SZDL iz Vrnjačke Banje, ki so si ogledali več kulturnih in drugih zanimivosti ter Gorenje. Menda so bili precej navdušeni nad lepo urejeno novo vzgojno-varstveno ustanovo v Velenju.¹⁰⁸

Julija 1972 je bilo Velenje gostitelj izredno zanimivega srečanja, saj so ga obiskali mladi ambasadorji miru. V Velenje je namreč prišlo 40 otrok iz desetih držav Evrope, Azije in Amerike. Iz vsake države sta prišla pod dva fantka in dve deklici, stari enajst let, vse so spremljali tudi vzgojitelji. Šlo je za otroke iz Japonske, Italije, Švedske, s Filipinov, iz Velike Britanije, Danske, Belgije, Zahodne Nemčije, Avstrije, ZDA in Slovenije. V Jugoslaviji je bila namreč prvič organizirana mednarodna otroška vas, čeprav je svet že vrsto let poznal takšna poletna srečanja mladine iz različnih držav. Prvi so pobudo za organizacijo

¹⁰⁷ »Avstrijski novinarji v Velenju,« Šaleški rudar, 12. 9. 1969, št. 17, str. 1.

¹⁰⁸ »Obisk iz Vrnjačke Banje,« Šaleški rudar, 19. 11. 1971, št. 19, str. 1,

mednarodnih otroških vasi leta 1951 dali Američani. Leta 1956 je misel podprl še UNESCO in formalno ustanovil posebno organizacijo mednarodnih otroških vasi. V C. I. S. V., kot se je organizacija imenovala, je bilo leta 1972 včlanjenih 47 držav. Tudi Jugoslavija je bila članica in so se njeni otroci že nekaj let udeleževali srečanj. Velenje se je prijazno ponudilo, da bo leta 1972 gostitelj, pri čemer so imeli namen do prihoda teh otrok zgraditi posebno naselje blizu plavalnega bazena, ki bi kasneje služilo tudi za letovanje slovenskih in jugoslovanskih otrok. Do izgradnje tega naselja ni prišlo zaradi nenadnih denarnih težav. Srečanja niso bila le naključna, temveč so imela jasno postavljen cilj, npr. »razvijanje teženj po mirnem sožitju med narodi in svobodnih osebnosti« in »posredovanje spoznanja o osnovni enakosti in enakopravnosti vseh ljudi ter vzgajanje k spoštovanju razlik med njimi«. Srečanje je v Velenju potekalo v avli tretje osnovne šole, kjer je Zora Šerbedžija, sekretarka Zveze za varstvo in vzgojo otrok Jugoslavije, poudarila, da so cilji mednarodne organizacije za vzgojo otrok enaki kot naši: *»Tudi mi želimo, da se zbližujejo otroci sveta in organizirano vzgajajo, da spoštujejo vse ljudi in narode, z namenom, da bi tako zagotovili mir na svetu.«*¹⁰⁹

Junija 1977 je Velenje gostilo kitajske veterane narodno-osvobodilne fronte LR Kitajske. Veččlansko delegacijo je vodil namestnik načelnika generalštaba Vu Hsiu Chuan. V spremstvu predsednika republiškega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Slovenije Janka Rudolfa, komandanta republiškega štaba TO Slovenije generala Rudolfa Hribernika in drugih so poleg drugih krajev obiskali tudi Velenje. Najprej jih je sprejel Nestl Žgank. Goste je posebej zanimal koncept splošnega ljudskega odpora v krajevnih skupnostih in Gorenju. V Gorenju so gostom poleg tovarne pokazali še obrambo proti letalskemu napadu, ki so jo prikazale enote narodne in civilne zaščite te delovne organizacije.¹¹⁰

¹⁰⁹ »Mladi ambasadorji miru,« Šaleški rudar, 21. 7. 1972, št. 12, str. 5.

¹¹⁰ »Kitajski veterani v Velenju,« Naš čas, 24. 6. 1977, št. 25, str. 5.

Arhivski viri

- Arhiv Muzeja Velenje, fond Ludvik Mali.

Časniki

- *Naš čas; Novi list; Rudar; Rudar – Priloga – Informator; Šaleški rudar.*

Sekundarna literatura

- Božić, Dragutin, Jogan, Savin. *Samoupravljanje v občini*. Zagreb, 1974.
- Brišnik, Danijela in sod. *Velenje*. Velenje, 1999.
- Dolinar, Dušan, Hudales, Jože in sod. *Velenje*. Velenje, 1992.
- Klančnik, Hermina in sod. *Velenje*. Velenje, 1976.
- Krebelj, Jana, »Informburo (1/6): Prva razpoka v partijskem monolitu,« *Primorske novice*, 29. 6. 2018, spletni vir.
- Kržavac, Savo, Markovič, Dragan. *Informburo kaj je to?* Ljubljana, 1976.
- Mijalković, Sava, Brajović, Aleksa. *Gosti socijalističke Jugoslavije 1944–1980*. Beograd, 1980.
- Prebilič, Vladimir, Guštin, Damijan, »Politične in varnostne razsežnosti Informburoja,« *Teorija in praksa*, let. 47, 4 (2010), 866–882.
- Seher, Anton. *100 let rudnika lignita Velenje*. Velenje, 1975.
- Seher, Anton. *Zgodovina premogovnika Velenje*. 2. knjiga, Velenje, 1998.
- Škorjanec, Viljenka, Ob tridesetletnici Osimskih sporazumov,« *Zgodovinski časopis*, 2006, 3–4 (134), 437–446.
- Vrbič, Vlado (ur.). *Velenje 2002*. Velenje, 2002.

POVZETEK

RAZSTRTA ŽELEZNA ZAVESA: DRŽAVNIŠKI, POLITIČNI IN PARTIJSKI OBISKI VODSTVA VZHODNEGA BLOKA V VELENJU

Velenje se je po drugi svetovni vojni začelo razvijati z intenzivno rastjo. Razlog je bil seveda Rudnik lignita Velenje, v katerem so bili izkopi vse obsežnejši in zato tudi potrebe po delavcih vedno večje. Zaradi tega je bilo treba zgraditi številna stanovanja. A poskrbeti je bilo treba tudi za druge vsebine, ki bi jih lahko ponudili obstoječim in novim prebivalcem tega mladega rudarskega mesta. Tako so začeli graditi upravne in kulturne stavbe, na primer kulturni dom, mesto je kmalu dobilo tudi hotel Paka. Skupaj s priseljevanjem in rastjo je začela rasti tudi proizvodnja, katere vodilno je bilo Gorenje – tovarna malih gospodinjskih aparatov. V šestdesetih letih so tudi občinsko upravo do takrat »močnejšega« Šoštanja preselili v hitro rastoče Velenje. Ta »rudarski čudež« je kmalu začel privabljati tudi goste, iz gospodarskih, poslovnih, kulturnih in drugih vzgibov. Njegov potencial kot primer dobre prakse takratnega socialističnega samoupravnega sistema je prepoznal tudi najvišji slovenski in jugoslovanski politični vrh, tudi predsednik, maršal Josip Broz Tito, ki ga je Velenje gostilo kar štirikrat, medtem ko so na njegovo pobudo v hitro se razvijajoče mesto »priromali« tudi najvišji državni predstavniki drugih držav. Med njimi naj spomnimo le na štiri med največjimi, obisk Leonida Iliča Brežnjeva, Nikite Sergejeviča Hruščova, Edwarda Giereka in Nicolaea Ceausesca. Ob njihovih obiskih se je vsakokrat zgrinjala večti-sočglava množica, sprejemi pa so bili največkrat prirejeni pred novo moderno zasnovanim kulturnim domom na trgu, ki je v sedemdesetih letih dobil impozantno skulpturo maršala Tita in pozneje preimenovanje v Titov trg. Tovrstni obiski niso imeli le ožjega mestnega pomena, temveč so bili odmevni tako v slovenski kot tudi širši jugoslovanski javnosti. Vendar tudi drugi obiski niso bili nič manj pomembni, saj se je glas o Velenju, ki ni bilo

podobno drugim evropskim rudarskim mestom, širil daleč naokrog, kar je samo še privabljal številne goste. Tako je Šaleško dolino v šestdesetih in sedemdesetih letih obiskala pisana paleta obiskovalcev, mladih, državnikov, gospodarstvenikov, celo sovjetskega astronavta je gostilo Velenje. Rečemo lahko, da je ta »rudarski čudež« obiskal ves svet, od sosednjih držav do daljne Kitajske, Japonske, Indije in nekaterih afriških držav.